

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945.

Första kammaren.

Nr 27.

Fredagen den 8 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 328, med förslag till lag om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.; och
nr 329, angående anslag till den nämnd, som avses i förslaget till lag om återställande av viss, från ockuperat land härrörande egendom, m. m.

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande månad.

Upplästes tre till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1945 den 8 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1945—1948 efter herrar K. G. Myrdal och I. Rooth, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1945—1948:

herr Rooth, Ivar, riksbanksdirektör med 38 röster,
» Myrdal, Karl Gunnar, ledamot av riksdagens förs-
ta kammare » 37 » ;

suppleanter

För tiden från valet, till dess nytt val under år 1946 försiggått:

herr Bergvall, John Helmer, ledamot av riksdagens
andra kammare med 41 röster,
» Hall, David Emanuel, ledamot av riksdagens and-
ra kammare » 40 » ,
» Janson, Stig, ledamot av riksdagens andra kam-
mare » 39 » .

Bernhard Nilsson.

Oscar Carlström.

Hjalmar Svensson.

A. J. Bårg.

År 1945 den 8 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1945—1948 efter herrar E. G. E. Eriksson och A. W. Strand, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1945—1948:

herr Eriksson, Ernst Gustaf Eugén, ledamot av riksdagens andra kammare	med 38 röster,
» Strand, Axel Wilhelm, ledamot av riksdagens första kammare	» 38 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1946 försiggått:

herr Falla, Gunnar, ledamot av riksdagens andra kammare	med 38 röster,
» Svensson, Gustav Hjalmar, ledamot av riksdagens andra kammare	» 37 » ,
» Nilsson, Gustaf Valdemar, ledamot av riksdagens andra kammare	» 34 » .

Bernhard Nilsson.

Oscar Carlström.

A. J. Bårg.

Hjalmar Svensson.

År 1945 den 8 juni sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av föreskrivna val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket jämte två suppleanter för dem för tiden från valet, till dess nytt val under år 1949 försiggått; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ledamöter:

herr Holmbäck, Åke Ernst Vilhelm, ledamot av riksdagens första kammare	med 35 röster,
» Severin, Frans Ferdinand, ledamot av riksdagens andra kammare	» 35 » ;

suppleant för herr Holmbäck:

herr Nilsson, Bror Adam, ledamot av riksdagens första kammare	med 35 röster;
---	----------------

suppleant för herr Severin:

herr Håstad, Elis Wilhelm, ledamot av riksdagens andra kammare	» 35 » .
--	----------

Bernhard Nilsson.

Oscar Carlström.

A. J. Bårg.

Hjalmar Svensson.

På framställning av herr talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker;

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.; samt

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 349, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Holmbäcks* motion, nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till de tekniska högskolorna, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 2, konstitutionsutskottets memorial nr 20, statsutskottets utlåtanden nr 169—176, första lagutskottets utlåtande nr 43, andra lagutskottets utlåtanden nr 59—61 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 328 och 329.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.09 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 9 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Ang. utlämning av bilgummi från arméns förråd.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **Sköld**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Henry Johanssons interpellation angående utlämning av bilgummi från arméns förråd, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Henry Johansson till mig framställt följande interpellation: Anser statsrådet det vara möjligt att av arméns förråd av bilgummi avdela så stor del att möjlighet bereds vår lastbils- och busstrafik att i hjälplig omfattning snarast komma i gång?

Till svar härå vill jag meddela följande.

Sedan något år tillbaka har enligt överenskommelse mellan försvarsstaben och statens industrikommission ett antal buss- och lastbilsdäck såsom lån ställts till försvarets förfogande i form av beredskapslager. Möjlighet synes nu föreligga att återställa dessa däck. Därutöver finnas för försvarets behov bundna vissa råvarumängder, som ännu icke disponerats för genomförande av försvarets femårsplan eller för löpande förbrukning och som i viss utsträckning skulle kunna i nuvarande läge avstås. Närmare överväganden härutinnan pågå.

Det bör framhållas, att de kvantiteter, som nu kunna avstås, icke äro särskilt betydande i jämförelse med det totala löpande behovet för civila ändamål. Ett överförande av de avsedda kvantiteterna till civil förbrukning kan därför icke bliva av någon avgörande betydelse för den civila gummiförsörjningen. Huru det gummi, som kan frigöras, kommer att disponeras blir givetvis beroende på försörjningsmyndigheternas bedömande.

Herr Johansson, Henry: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få uttala mitt tack för det svar jag erhållit på min interpellation och för de uppgifter av positivt innehåll som därvid lämnats.

Beklagligtvis äro de kvantiteter som enligt herr statsrådets upplysning kunna komma att avstås förhållandevis små. Behovet är, såsom jag i min fråga framhållit, skriande stort, och för att icke vårt läge ifråga om transporter skall bli hopplöst, vore det synnerligen angeläget om övervägandena kunde resultera i att de för femårsplanen bundna råvarumängderna så snabbt som möjligt kunde avstås för den civila biltrafiken liksom det gummi som nu icke längre är nödvändigt för försvarets löpande förbrukning. Det är ju ett allmänt känt och av fackmännen omvittnat förhållande, att bilgummi, som icke är i tjänst, snabbt försämras vid upplagring, och det skulle ju vara beklagligt om i vårt nuvarande beträngda läge en, om än ringa, del skulle försämras eller rent av bli oduglig genom en för lång tids lagring.

Sedan jag framställde min interpellation, har jag från åtskilliga trafikanter fått bekräftat hur verkligt ansträngd situationen är. Särskilt från mejerihåll klagas det allmänt, och det har för mig givits en rad exempel på hur man visserligen har den bilpark i gång, som man fått sig avdelad, men hur samma bilpark nu har mycket sämre transportkapacitet genom att bilarnas gummi

Ang. utlämning av bilgummi från arméns förråd. (Forts.)

är nerslitet. En bil, som t. ex. med ett gott gummi normalt kan ta 120 flaskor mjölk, kan nu, sedan däcken blivit mer förslitna, inte lastas med mer än ett 80-tal flaskor. Vad det betyder inses väl; detta måste förrycka allt vad transportplaner heter.

I det sammanhanget vill jag vidare erinra om det förhållandet att det som bekant föreligger förbud för hämtning av mjölk från gård som ligger på även ett ringa avstånd från allmän transportväg. Därigenom ha en del av producenterna blivit nödsakade att själva transportera mjölken från gården till dylik väg, vilket ju är både tidsödande och arbetskrävande. Samma är förhållandet med slaktdjurstransporterna. Jag vill visst icke påstå att förhållandena någon gång varit katastrofala, men besvären med att organisera de nu nämnda transporterna ha under den senaste tiden varit svårbemästrade. Funnes bättre transportmöjligheter, skulle vidare säkerligen mer av det nu hemslaktade köttet föras till besiktningsbyrå, i stället för att som nu är fallet en betydande mängd av sådant hemslaktat kött kommer i handeln obesiktigat och endast via de s. k. slaktkontrollanterna.

Ett annat betydelsefullt område, som rör livsmedel, omfattar de nu så gott som helt avstängda strömmingstransporterna per bil. Och när jag under gårdagen hade förhandlingar med västkustfiskarnas förbund om priser och om en bättre avsättning på hemmamarknaden av de stora och förnämliga fiskfångster, som nu efter spärrens hävande ilandföras vid vår västkust, så framstod på nytt transportfrågan som det verkliga och stora hindret för en välbehörlig fördelning ut över landet av dessa betydelsefulla livsmedel. Före kriget distribuerades stora mängder fisk ut till den egentliga landsbygden genom s. k. kringföringshandel per bil. Denna är nu helt lamslagen, och det skulle vara synnerligen angeläget att få i gång bilarna härför, vilket först och främst skulle ha stor betydelse för landsbygdsbefolkningens livsföring och matordning, men också för fiskarkårens yrkesutövning och statsmakternas ekonomiska engagemang i denna näring.

För att nu inte tala om vad en större bilpark skulle betyda för vår byggnadsverksamhet, liksom för alla andra områden, där nu under kriget transportfrågan varit det stora bekymret, är det ändå tillräckligt omvitnat att våra militära myndigheter göra samhället de allra största tjänsterna genom att så snabbt som möjligt och i så stor utsträckning som möjligt avstå av sina bilgummireserver till civila transportbehov.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 328, med förslag till lag om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 329, angående anslag till den nämnd, som avses i förslaget till lag om återställande av viss, från ockuperat land härrörande egendom, m. m.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Kina avslutat avtal rörande uppgivande av exterritoriella rättigheter i Kina och reglering av därmed sammanhängande spörsmål, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 20, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1945/46 till skyddshemsvården jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till
anstalter för
bildbara
sinnesslöa
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 285, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 april 1945, föreslagit riksdagen att

I. godkänna de ändrade grunder för statsbidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa samt för fallandesjuka, som förordats av chefen för socialdepartementet, att tillämpas från och med den 1 juli 1945,

II. medgiva, att till svenska diakonanstalten finge — utan hinder av gällande bestämmelser om statsbidrag till epileptikeranstalter — för tiden från och med den 1 juli 1945 till och med den 30 juni 1946 utgå ett extra statsbidrag med högst 15 000 kronor för en vid Berga vårdhem för fallandesjuka män anordnad klinisk undersökningsavdelning, på villkor, bland annat, att vid densamma mottoges patienter även från andra epileptikeranstalter enligt anvisningar, som inspektören för sinnesslövården finge meddela,

III. under femte huvudtiteln för budgetåret 1945/46 anvisa till Bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor och till Bidrag till epileptikeranstalter ett förslagsanslag av 450 000 kronor.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag innebar bland annat, att till anstalter för bildbara sinnesslöa skulle utgå statsbidrag med tre fjärdedelar av avlöningsförmånerna till föreståndare och lärare vid skolhem och med dem samorganiserade arbetshem med undantag för lärarna i manlig slöjd samt att statsbidrag enligt enahanda grunder skulle utgå jämväl för avlönande av föreståndare och lärare vid statsunderstödda epileptikerskolor och med dem samorganiserade arbetshem.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. (I: 389) och den andra inom andra kammaren av herrar *C. P. Olsson* i Mellerud och *E. Fast* (II: 597), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att staten skulle påtaga sig hela kostnaden för löner åt föreståndare och lärare vid skolhem och med dem samorganiserade arbetshem för bildbara sinnesslöa.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 389 och II: 597, såvitt nämnda motioner avsåge nästa budgetår och ej avsåge anslagsfrågan, godkänna de ändrade grunder för statsbidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa samt för fallandesjuka, som förordats i stats-

Anslag till anstalter för bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

rådsprotokollet över socialärenden för den 6 april 1945, att tillämpas under tiden den 1 juli 1945—den 30 juni 1946,

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att till svenska diakonanstalten finge — utan hinder av gällande bestämmelser om statsbidrag till epileptikeranstalter — för tiden från och med den 1 juli 1945 till och med den 30 juni 1946 utgå ett extra statsbidrag med högst 15 000 kronor för en vid Berga vårdhem för fallandesjuka män anordnad klinisk undersökningsavdelning, på villkor, bland annat, att vid densamma mottoges patienter även från andra epileptikeranstalter enligt anvisningar, som inspektören för sinnesslövärderna finge meddela,

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 389 och II: 597 i vad nämnda motioner avsåge anslagsfrågan för budgetåret 1945/46 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

a) till Bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa 2 800 000 kronor,

b) till Bidrag till epileptikeranstalter 450 000 kronor,

B. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 389 och II: 597 i den mån de ej behandlats under I. och III. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ändrade grunder från och med den 1 juli 1946 för statsbidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa samt för fallandesjuka.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson, Bernhard Nilsson, Ekströmer, Wiklund, Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Hall* och *Holmström* samt fru *Alvén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 389 och II: 597, såvitt nämnda motioner avsåge nästa budgetår och ej avsåge anslagsfrågan, godkänna de ändrade grunder för statsbidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa samt för fallandesjuka, som förordats i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 april 1945, att tillämpas från och med den 1 juli 1945,

II. med bifall — — — finge meddela,

III. med bifall — — — 450 000 kronor,

B. att motionerna I: 389 och II: 597 i den mån de ej behandlats under I. och III. ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Vid detta ärende ha herr Oscar Olsson och undertecknad m. fl. avgivit en reservation, och jag ber att med anledning härav få yttra några ord.

Såsom framgår av utlåtandet är utskottet enigt i fråga om de svårigheter som skulle uppstå vid ett bifall till motionerna. Detta framgår av andra stycket på s. 9. Däremot har det framkommit olika meningar om konsekvensen av de skäl som anföras där.

Till en början talas det om att därest statsbidrag skulle utgå till hela kostnaden, så skulle detta föranleda en skiljaktighet mot vad som nu gäller beträffande folkskolan. Man måste utgå från likställighet därutinnan, att landstingen skola betala vad som belöper på kostnaden för bostäderna. Det framgår av handlingar som varit tillgängliga för utskottet, att kostnaderna för dessa bostäder i fråga om folkskolorna variera mellan 10 och 30 procent på hela lönen, alltså en betydlig del av de 25 procent som reservanterna anse icke borde utgå i form av statsbidrag.

En annan följd, om staten skulle betala hela lönen, skulle bli att det måste

Anslag till anstalter för bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

En kontroll över bostäderna liksom det är beträffande folkskolan, eller bestämmelser som reglera hurdana bostäderna skola vara. Det är uppenbart, att bostäderna under alla förhållanden skola vara fullgoda, men det innebär ju ett ingrepp i landstingens beslutanderätt, om en sådan kontroll skulle förekomma, och vidare möter det också svårigheter beträffande vissa icke ordinarie lärare.

Trots att utskottet enhälligt har gjort dessa uttalanden drar emellertid majoriteten den konsekvensen, att utskottet har funnit övervägande skäl tala för att staten påtager sig hela kostnaden för föreståndarnas och lärarpersonalens avlönande. Vi reservanter anse att den del som representeras av dessa 25 procent i verkligheten är ganska ringa, ifall man drar ifrån byggnadskostnaden och kostnaden för underhåll av byggnaderna, och det gör att jag tror, att den uppfattningen är den riktiga, att de olägenheter som följa i fråga om bestämmelserna om bostädernas beskaffenhet m. m. till fullo uppväga den vinst som man skulle få genom ett bifall till motionen.

När man bedömer denna fråga, får man ju inte glömma, att statsbidraget endast utgör en åtgärd i skatteutjämningsyfte och att landstingens skattebetalare måste betala sin skatt även till staten. Den skatteutjämnning som kan uppkomma därigenom att statsbidrag utgår för hela kostnaden är ganska oväsentlig. Jag anser därför för min del, att man inte vinner det som man syftar till genom ett bifall till utskottets förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Vad nästa budgetår beträffar är det en ganska obetydlig skillnad mellan majoritetens och reservanternas förslag. Majoriteten har vid prövningen av detta ärende, där Kungl. Maj:t föreslagit att viss del av lärarlöner skulle betalas av landstingen, ansett att detta icke står i god överensstämmelse med de principer som tidigare ha tillämpats, när staten bestämmer om lärarlöner. Verkstadsskolorna stå ju t. ex. förda på landstingen, men verkstadsskolläraernas löner betalas helt av staten, som ju också betalar folkskolläraernas löner. Nu har majoriteten just på grund av de skäl som herr Nilsson i Landeryd åberopade i början av sitt anförande ansett sig icke kunna annat än tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag för nästa budgetår, och för nästa budgetår föreligger därför egentligen ingen skillnad mellan majoriteten och reservanterna, men som majoriteten säger i sitt sista stycke i motiveringen på s. 9, har majoriteten funnit övervägande skäl tala för att staten påtar sig hela kostnaden för föreståndarnas och lärarpersonalens avlönande. Att så icke skulle ske vore en ny princip, som vi icke anse vara lämplig. Om staten beslutar om utgifter, synes det rimligt att staten också betalar kostnaderna och icke lägger utgifterna på landsting och kommuner. Men så säga vi, att på grund av de skäl som förut anförts i motiveringen och varom majoritet och reservanter äro eniga det icke varit möjligt att genomföra denna ordning redan från den 1 juli 1945. Det är nödvändigt med ett uppskov, och därför ha vi ansett oss böra godtaga Kungl. Maj:ts förslag för nästa budgetår men begära i sista punkten av utskottets hemställan, punkt B., av Kungl. Maj:t ett förslag till ändrade grunder från och med den 1 juli 1946 för statsbidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa samt för fallandesjuka.

Det som skiljer majoriteten från reservanterna är således denna punkt B., där majoriteten hemställer om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om ny omprövning av detta ärende. Det har synts majoriteten ganska rimligt med hänsyn till landstingen, att en sådan förnyad omprövning äger rum.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till anstalter för bildbara sinnesslöa m. m. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 170, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne*Ang. löne-*reglering för *reglering för* föreståndare och vissa lärare vid *lärare vid* statsunderstödda skolor och med dem samorganiserade arbets*vissa sinnes-*hem för bildbara *slöanstalter* sinnesslöa m. fl. jämte i ämnet väckta motioner. *m. m.*

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 288 framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 382 samt I: 392 och II: 598, bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som av departementschefen förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 6 april 1945 meddela dels avlöningsbestämmelser för föreståndare och vissa lärare vid statsunderstödda skolor och med dem samorganiserade arbets*vissa sinnes-*hem för bildbara *slöanstalter* sinnesslöa m. fl., att tillämpas från och med den 1 juli 1945, dels ock i anslutning därtill erforderliga övergångs*m. m.*bestämmelser.

I de likalydande motionerna I: 392, av fru *Anna Sjöström-Bengtsson* m. fl., och II: 598, av herr *F. Kyling* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i föreliggande förslag till avlöningsreglemente för föreståndare och vissa lärare vid statsunderstödda och med dem samordnade arbets*vissa sinnes-*hem för bild*slöanstalter*bara sinnesslöa m. fl. skulle innefattas även lärare i manlig slöjd, att lärare i manlig slöjd skulle placeras i den lönegrad utskottet funne lämpligt samt att lärare i manlig slöjd, vilken vore anställd vid läroanstalten i annan egenskap än som slöjdlärare, skulle åtnjuta så stor del av lära*vissa sinnes-*res löne*slöanstalter*förmåner, som svarade mot omfattningen av den undervisning han meddelade.

Herr *Wahlmark*: Herr talman! Jag har ingenting att erinra mot det resultat, vartill statsutskottet i detta utlåtande kommit vare sig beträffande propositionen eller de väckta motionerna. Det är emellertid ett önskemål, som jag skulle vilja framföra.

Ang. lönereglering för lärare vid vissa sinnesslöanstalter m. m. (Forts.)

Såsom framgår av utskottsutlåtandet skall det nya avlöningsreglementet tillämpas från och med den 1 juli 1945. Det är således nödvändigt att erforderliga avlönings- och övergångsbestämmelser utfärdas snarast möjligt. Detta såväl därför, att de olika anstaltsstyrelserna de närmaste dagarna skola inge sina statförslag till landstingen för att dessa förslag skola kunna behandlas i tid, samt därför, att det råder en viss oklarhet i vilken avlöningsklass vederbörande lärarinnor och föreståndarinnor skola placeras.

Såsom framgår av propositionen har departementschefen anslutit sig till lärarlönesakkunnigas förslag om att tillgodoräkningsförfarandet icke skall tillämpas utan den s. k. sneddningsregeln. Om denna regel uteslutande tillämpas, skulle emellertid en orättvisa komma att ske mot de äldre lärarinnorna genom att de bleve placerade i lägsta löneklassen, d. v. s. i samma löneklass som nyanställda lärarinnor. Det är därför enligt min mening önskvärt, att det kommer in sådana besked i övergångsbestämmelserna, att det finns möjlighet för dessa äldre att få tillgodoräkna sin tidigare tjänstgöring.

Det är även en annan sak som är litet oklar, och det är frågan om föreståndarnas lönegradsplacering. För föreståndaren för en central anstalt skall lönegradsplaceringen ske efter det antal elever som finnes vid anstalten. Detta beräkande av antalet elever omfattar för t. ex. en kvinnlig föreståndare icke blott de elever som finnas vid skol- och det kvinnliga arbetshemmet, utan även de intagna å det manliga arbetshemmet, med vilka hon kan ha blott obetydligt att göra. Föreståndare som finnas vid manliga arbetshem, vilka icke äro förlagda i direkt anslutning till skol- och kvinnliga arbetshem, skulle således ställas utär för den lönereglering som nu är föreslagen för sinnesslöanstalterna. Det vore önskvärt, att när det gäller dessa övergångs- och tillämpningsföreskrifter det gäves ett besked till anstaltsstyrelserna även om hur det skall ske i detta avseende.

Jag har intet yrkande, herr talman, utan har blott och bart velat göra dessa erinringar.

Fru Sjöström-Bengtsson: Herr talman! Jag måste beklaga att de manliga slöjdlärarna icke medtagits i den lönereglering som nu föreslås. Det måste för dessa lärare framstå såsom en icke obetydlig orättvisa att de lämnats utanför, helst då deras kvinnliga kamrater i motsvarande ställning, nämligen handarbetslärarinnorna, ha fått sin löneplacering reglerad i likhet med de andra lärarinnorna. Emellertid har utskottet nu icke ansett sig kunna gå med på detta. Jag ber att få fastslå vad utskottet i sitt utlåtande sagt om den saken: »Frågan om deras avlöningsförhållanden bör emellertid enligt utskottets mening upptagas till förnyat övervägande, sedan den beslutade ökningen av sinnesslöundervisningen genomförts.»

Jag vill uttrycka den förhoppningen, att detta övervägande kommer till stånd i en icke alltför avlägsen framtid.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av allmän folkräkning jämte i ämnet väckt motion;

nr 173, i anledning av väckta motioner angående utsträckt rätt till fri förlösningsvård; och

nr 174, i anledning av väckt motion angående restitution till expeditiionsvakten Carl Eriksson av vissa ersättningar för tjänstebostad m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. lån till
Luossavaara—Kiirunavaara
aktiebolag
m. m.*

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 138, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 23 februari 1945, föreslagit riksdagen att dels bevilja LKAB ett lån å 7 500 000 kronor på de villkor som i statsrådsprotokollet angivits; dels å tillläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 under Fonden för låneunderstöd till Lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kronor; dels slutligen bemyndiga Kungl. Maj:t att med LKAB träffa överenskommelse om jämkning av gällande regler för fraktsättningen vid malmtransporter i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Hage* (I: 258) och den andra inom andra kammaren av herr *J. O. Gavelin* m. fl. (II: 366), i vilka hemställts, att riksdagen måtte vidtaga en sådan förändring i bestämmelserna för disposition av 3-miljonersfonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna, att Kungl. Maj:t bereddes möjlighet att efter framställning från malmkommunernas och LKAB:s arbetare på ett mera obundet sätt än som nu vore fallet disponera densamma, t. ex. till förstärkning av pensioner till äldre arbetare, som förtidspensionerades, eller andra åtgärder, som kunde tillgripas för att minska driftsinskränkningar-
nas ekonomiska återverkan på gruvarbetarna och deras familjer;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *H. Hagberg* i Luleå och *H. Holmberg* väckt motion (II: 374), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om utformande av nya direktiv för användning av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna, så att viss kompensation kunde ges berörda gruvarbetare för redan genomförd och eventuellt ytterligare inskränkning av arbetsveckan, samt skyndsamt underställa dessa riksdagens godkännande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Förevarande proposition har tillkommit på grund av de svårigheter att bedriva arbete, som uppstått i samband med malmexportens upphörande på hösten 1944. Utskottet vill tillstyrka, att det för finansiering av gråbergsbrytning avsedda räntefria lånet å 7,5 miljoner kronor beviljas Luossavaarabolaget, och utskottet har, i likhet med departementschefen, ej velat motsätta sig kreditfinansiering av gråbergsbrytningen redan från och med den 1 oktober 1944. Jämväl den av liknande skäl betingade jämkningen i normerna för fraktsättningen vid malmtransporter liksom det föreslagna sättet för bokföringen av kostnaderna för gråbergsbrytningen tillstyrkas av utskottet.

I väckta motioner har föreslagits ändring i gällande bestämmelser för användningen av den vid 1938 års riksdag beslutade fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna. Med hänsyn särskilt till de omfattande hjälparbeten, vartill möjlighet öppnats genom ett bifall till förevarande proposition, torde ett ställningstagande till denna motionsvis framförda fråga icke nu på-

Ang. lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag m. m. (Forts.)
kallas. Skulle ändring i grunderna erfordras, torde förslag i ämnet kunna förväntas från Kungl. Maj:t.

Med åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, må

a) bevilja LKAB ett lån å 7 500 000 kronor på de villkor som i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 23 februari 1945 angivits;

b) till Lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kronor;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att med LKAB träffa överenskommelse om jämkning av gällande regler för fraktsättningen vid malmtransporter i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats;

II. att motionerna I: 258 och II: 366 ej må av riksdagen bifallas;

III. att motionen II: 374 ej må av riksdagen bifallas.»

Herr Hage: Herr talman! Jag har i samband med den föreliggande propositionen tillsammans med herr Gavelin och ett flertal andra representanter i andra kammaren väckt en motion, i vilken det hemställes, att riksdagen måtte vidtaga en sådan förändring i bestämmelserna för disposition av tremiljonersfonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna, att Kungl. Maj:t beredes möjlighet att efter framställning från malmkommunernas och LKAB:s arbetare på ett mera obundet sätt än som nu är fallet disponera densamma, t. ex. till förstärkning av pensioner till äldre arbetare, som förtidspensioneras, eller andra åtgärder, som kunna tillgripas för att minska driftsinskränkningarnas ekonomiska återverkan på gruvarbetarna och deras familjer.

Bakom denna motion ligger som ett motiv samma förhållande som överhuvud taget ligger till grund för regeringens och riksdagens åtgärder på detta område, nämligen att malmexporten från Norrbotten nu har nästan upphört eller åtminstone starkt nedgått och att det därför finns risk för att den situation med massarbetslöshet och dylikt, som nu håller på att utveckla sig i Norrbotten, blir sämre undan för undan. Nu har bolaget till en början minskat arbetstillgången genom att arbetarna vid malmfälten arbeta endast fem dagar i veckan mot förut sex, men det har antytts att den åtgärden kanske icke kommer att bli tillräcklig och att det kommer att inträffa situationer, som innebära ännu svårare arbetslöshet och minskade inkomster för folket i dessa bygder. Det är särskilt att märka, att som alla veta dessa malmfält, särskilt Kiiruna, ligga så gott som i ödemarken. Om det på andra ställen i landet inträffar en arbetslöshet inom en industriort, kan det åtminstone tänkas att någon del av befolkningen där har möjlighet att få sysselsättning i bygderna däromkring, men den möjligheten existerar ju knappast där uppe, utan när malmexporten och bolagets verksamhet går tillbaka, så står man där med en väldig arbetslöshet, som verkar på hela samhällena och på alla människor, som bygga och bo i dessa trakter.

Som nämnt, och som det också omtalas i utskottsutlåtandet, lades det år 1938 upp en fond för att under vissa situationer bemästra dessa förhållanden. När man nu har gjort framställningar till Kungl. Maj:t genom uppvaktningar från dessa trakter om att under vissa situationer få använda denna fond, så befinnes det emellertid, att bestämmelserna i detta avseende äro ganska restriktiva. Det finns t. ex. en bestämmelse, att inskränkingen i arbetet skall omfatta minst tre dagar i veckan, innan man får tillgripa fonden för att söka hjälpa dessa arbetare, och om det blir fråga om att, som det har varit på tal, förtidspensionera äldre arbetare, så torde de nuvarande reglerna för fondens användning knappast medge, att den tas i anspråk för sådant ändamål. Allt

Ang. lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag m. m. (Forts.)

detta gör att vi i den väckta motionen ha hemställt om en begäran, att Kungl. Maj:t skulle försöka justera till grunderna för fondens användning, så att man skulle kunna lättare än nu använda denna fond, om det blir ökade svårigheter för folket där uppe.

Man torde kunna gå ut ifrån att dessa svårigheter komma att inställa sig. Malmexporten har som sagt i det närmaste inställts, och frågan om framtiden är mycket oviss. Jag vet att det pågår undersökningar om möjligheten att få avsättning för malm på andra håll, men efter allt att döma är den möjligheten ganska tvivelaktig, och om det skulle lyckas, ser det ut som om det skulle bli fråga om ofantligt mycket mindre kvantiteter än när exporten gick för fullt till Tyskland. Till Tyskland är det väl mycket små möjligheter att få ut någonting; det skulle väl förutsätta kredit och dylikt, men man underhandlar ju inte gärna om kredit åt Lazarus, och så betraktar man väl för närvarande Tyskland. Allt detta gör ju, att det ser verkligt hotande ut för utvecklingen i dessa bygder. Det är naturligtvis inte så mycket, som kan åstadkommas genom denna stödfond, men man kan ju ändå göra något. När det då gäller att resonera om vad man skall vidtaga för åtgärder, om det blir mycket liten arbetstillgång vid malmfälten, så har man naturligtvis bland annat diskuterat den gamla vanliga vägen att avskeda de *yngre* arbetarna, de som sist kommit i arbete. Men det har också diskuterats, om det inte vore bättre att i stället förtidspensionera *äldre* arbetare. Men det ser ut som om denna fond icke skulle kunna användas för sådant ändamål.

Utskottet har nu avvisat motionerna, och motiveringen återfinnes på s. 3 i utlåtandet i det andra stycket av utskottets eget yttrande. Motiveringen är visserligen inte så alldeles avvisande. Man talar ju om att det kan bli fråga om ett annat ställningstagande än det avslag, som nu föreslås, i en *annan situation*. Emellertid skulle jag, trots att motiveringen sålunda är i någon mån välvillig, vilja föreslå, att motiveringen något ändrades. Jag kommer inte att yrka bifall till motionerna efter utskottets avstyrkande, men jag tycker det skulle vara ganska rimligt, om man ginge med på denna ändring i motiveringen, fast det kanske är små utsikter att få igenom den. Det yrkande som jag nu vill framställa kommer också att göras i andra kammaren.

Det stycke på s. 3, som börjar med »I väckta motioner» skulle jag vilja ha oförändrat till och med näst sista punkten, som slutar med »icke nu påkallas», men sedan skulle jag vilja att fortsättningen avfattades på följande sätt: »Skulle ändring i grunderna erfordras på grund av de i motionerna I: 258 och II: 366 påpekade förhållandena och för tillgodoseende av de i samma motioner framförda synpunkterna, att fondmedlen även böra kunna tagas i anspråk till förstärkning av pension till förtidspensionerade gruvarbetare, torde förslag därom kunna förväntas från Kungl. Maj:t.» Avslutningen är densamma som i utskottets utlåtande, men om man kunde få en sådan motivering antagen, så pekade man därigenom mera definitivt på denna utväg, att med detta anslag åstadkomma tillskott i pension för att medge förtidspensionering av gruvarbetare.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att med tanke på vad som kan hända i malmkommunerna och i Norrbotten överhuvud, ha både landsting och kommuner fonderat betydliga belopp. Vi ha därmed velat säga att vi velat under den goda tid, som vi haft, avsätta medel för att försöka hjälpa oss själva, så långt vi kunna, men å andra sidan tycka vi, att när vi gjort det, skulle vi för vår del vilja se, att staten också gjorde sitt för att hjälpa oss i den svåra situation, som vi med tämligen stor säkerhet under kommande år råka in i.

Jag skall med denna motivering be att få yrka bifall till den ändring i motiveringen, som jag nyss föredrog.

Ang. lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Herr Hage framhöll, att de nuvarande bestämmelserna för användningen av denna s. k. malmfond äro i viss mån restriktiva och det är riktigt. Det är också riktigt, att vi inför uppvaktningar från kommuner och representanter för arbetarparten sagt oss att med de nuvarande bestämmelserna kunna vi knappast tillmötesgå de framställningar, som gjordes. Vi övervägde därför inom socialdepartementet att i proposition till årets riksdag framlägga förslag om uppmjukningar av bestämmelserna. Att det inte blev resultatet av övervägandena berodde i första hand därpå att den summa, 3 miljoner kronor, som det här är fråga om, är liten i förhållande till de risker, som herr Hage här beskrev, och att man därför får överväga, på vilket sätt denna relativt begränsade summa bäst skall användas.

Vid detta övervägande kunde vi inte finna annat än, att den lösning, som socialdepartementet stannade för beträffande det speciella problem, som var föremål för diskussion, nämligen korttidsarbetet, eller att man sammanförde arbetsdagarna till hel arbetsvecka och lämnade en möjlighet för arbetslöshetsförsäkringen att gripa in, var ur allas synpunkt, både samhällets och arbetstagarnas, långt överlägsen förslaget om att använda malmfonden.

Jag har velat lämna denna upplysning, herr talman, för att man inte skall tro, att vi av några formalistiska hänsyn hindrats från att gå till en hjälpaktion. Jag tror att hjälpaktionen blev bättre på detta sätt än den blivit, om vi följt de uppvaktandes råd.

Herr **Hage**: Jag ber att få tacka för den upplysning, som herr statsrådet lämnade, men jag vill påpeka, att vår motions yrkande om en ändring i bestämmelserna mera riktar sig på den tid, som kan komma med eventuella större svårigheter för kommuner och landsting där uppe i Norrland. Om det då blir ännu större inskränkningar i arbetstiden, kan det komma att behövas ännu kraftigare åtgärder,

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Statsrådet Erlander har nu lämnat sådana upplysningar att man har anledning antaga, att Kungl. Maj:t kommer att ägna uppmärksamhet åt detta spörsmål i fortsättningen, såsom tydligen även skett under förberedelserna till denna proposition.

De nuvarande grunderna, som ju äro noggrant reglerade, utgöra såvitt jag förstår icke något hinder för att av detta anslag medel användas till arbetslöshetens motarbetande, och att, som motionärerna önska, riksdagen skulle besluta sådan ändring av grunderna, att det ur tremiljonersfonden skulle kunna utgå belopp till pensioner, ha vi i statsutskottet inte vågat oss på att förorda. Det är ett alltför invecklat spörsmål och vi ha icke kunnat ta ställning till den frågan. Skulle, som vi säga, ändring i grunderna erfordras, torde det vara lämpligare att förslaget därom efter noggrann omprövning framläggas av Kungl. Maj:t. Jag är för egen del tveksam om lämpligheten av att denna fond, som har tillkommit för att motverka arbetslöshet, skall omläggas till att bli en pensionsfond. Det tarvar i varje fall en ny omprövning.

Herr Hage har gjort ett ändringsyrkande beträffande motiveringen. Jag tycker icke att detta är nödvändigt och allra minst efter det uttalande, som statsrådet Erlander nyss hade, ty i den av utskottet antagna motiveringen, som kommer att ingå i riksdagsskrivelsen till Kungl. Maj:t, står det ju: »I väckta motioner har föreslagits ändring i gällande bestämmelser för användningen av den vid 1938 års riksdag beslutade fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna.» I och med detta har ju Kungl. Maj:t redan genom denna kommande riksdagsskrivelse fått sin uppmärksamhet riktad på motionerna, och det är ju uppenbart, att Kungl. Maj:t vid sin prövning då kommer

Ang. lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag m. m. (Forts.)

att undersöka, vilka ändringar som böra göras med hänsyn till de av herr Hage påtalade förhållandena.

Herr Hages ändringsyrkande är således icke på något sätt nödvändigt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock, av herr Hage, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att sista meningen i andra stycket avfattades sålunda: »Skulle ändring i grunderna erfordras på grund av de i motionerna I: 258 och II: 366 påpekade förhållandena och för tillgodoseende av de i samma motioner framförda synpunkterna, att fondmedlen även böra kunna tagas i anspråk till förstärkning av pension till förtidspensionerade gruvarbetare, torde förslag där- om kunna förväntas från Kungl. Maj:t.»

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övertvängande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av väckt motion angående utredning om kontroll av agenturverksamheten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester, dels ock i ämnet väckta motioner.

Förslag till lag om semester.

Genom en den 20 april 1945 dagtecknad proposition, nr 273, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om semester.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom andra kammaren väckta motioner, nr 584 av herr *Johnsson* i Stockholm m. fl. och nr 585 av herr *Dahlgren* m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt A. att riksdagen, med förklarande att det genom propositionen framlagda förslaget till lag om semester icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om semester;

B. att motionen II: 584 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionen II: 585, i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Holmbäck*, *Nilson* i Eskilstuna och *Larsson* i Östersund, vilka anført bland annat:

Förslag till lag om semester. (Forts.)

»Vill man för de korttidsanställdas del låta semesterlagstiftningen verkligen tjäna sitt ändamål att bereda en sammanhängande rekreation för arbetstagaren, så måste man i en eller annan form genomföra ett system med tvångssparande, så att arbetstagaren vid en och samma tidpunkt, nämligen omedelbart före semestertiden, utfår honom tillkommande semesterersättningar, vilka han intjänat hos respektive arbetsgivare. Detta sker bäst genom semesterkassor; och vi anse därför att uppmärksamheten fortfarande bör vara inriktad på bildandet av sådana kassor. Man bör tillgodogöra sig erfarenheterna från fack, i vilka arbetstagarna bildat semesterkassor och med ledning därav överväga, om icke i en eller annan form stadganden om semesterkassor kunde införas i semesterlagstiftningen. I avbidan därå torde i postgirorörelsen i enlighet med vad som föreslagits under förarbetena till den nu riksdagen underställda semesterlagen, böra införas semesterkonton, å vilka arbetstagaren eller hans arbetsgivare kunde insätta semesterersättningar och vilka därefter till semestertidens början vore spärrade för uttag. Möjlighet finnes att dylika semesterkonton genom de lätta former, i vilka insättningar kunde ske, väsentligen skulle bidra till att de korttidsanställdas semesterersättningar komme sitt ändamål till godo.»

Herr **Eriesson, Herman:** Herr talman! I detta ärende ha de förberedande instanserna icke varit fullständigt eniga. Den kommitté, som har haft sig förelagt att utreda denna fråga, hade föreslagit, att lagens tillämpningsområde icke skulle omfatta kommunala tjänstemän, d. v. s. arbetstagare, som vore upptagna i kommunal lönestat eller tjänsteförteckning eller eljest vore underkastade bestämmelserna i tjänstereglamente. Detta förslag är framfört från de kommunala myndigheternas sida, därför att det har visat sig, att lagen för dem är synnerligen svår att tillämpa, eftersom de kommunala semesterrarna i allmänhet utgå under löpande år, under det att semesterlagen bestämmer, att semestrarna skola utgå året efter det semestern har intjänats.

Föredragande departementschefen har emellertid icke ansett sig kunna upptaga kommitténs förslag på denna punkt. Han vitsordar visserligen, att en parallell tillämpning av semesterlagen och ett kommunalt tjänstereglamente kan föranleda vissa besvär i den mån lagen och reglementet skilja sig åt. Han har i alla fall icke ansett sig kunna godtaga kommitténs förslag, och detta har bland annat förestavats därav, att herr statsrådet anser, att det skulle bli svårt att skilja de kommunala befattningshavarna åt och avgöra vilka som skulle undantagas från lagen och vilka som skulle lyda under densamma.

Enligt mitt förmenande hade denna gränsdragning icke alls varit svår. ty tjänstemännen lyda ju under tjänstereglamente, vare sig de äro ordinarie eller extra, och arbetarna ha kollektivavtal, Vår mening har varit, att de, som lyda under tjänstereglamente, skulle genom Kungl. Maj:ts dispens kunna undantagas från lagen, under det att de, som ha kollektivavtal, alltid skulle lyda under semesterlagen.

Arbetsdomstolens ordförande, som man ju bör tillmäta en viss kunskap på detta område, har också vitsordat, att lagens tillämpning även för kommunala tjänstemän kan medföra svårigheter. Han säger bl. a. att »man kan icke komma förbi det faktum, att särskilt landstingen och de stora stadskommunerna hava ett verkligt intresse av att utan hänsyn till en semesterlag, som dock egentligen är byggd på kroppsarbetarnas förhållanden, kunna få behandla sina tjänstemän efter samma normer, som gälla för statens motsvarande befattningshavare». Som bekant lyda icke statens befattningshavare under semesterlagen.

Utskottet har inte ansett sig kunna göra någon ändring i Kungl. Maj:ts för-

Förslag till lag om semester. (Forts.)

slag, trots att Svenska stadsförbundets styrelse, som ju är den mest intresserade i denna fråga, har i skrivelse till utskottet hemställt om vissa jämkningar.

Det är främst i två avseenden som den nuvarande lagen kommer att bli särskilt besvärlig. Det gäller först och främst sporteltjänsterna. I lagen föreskrives ju, att en tjänsteman skall ha lika stor inkomst, när han har semester, som han hade när han arbetade. När det gäller sporteltjänsterna kunna vi emellertid inte förrän året efter räkna ut, hur stora besloppen varit.

Det blir synnerligen besvärligt för städerna, om man skall tillämpa denna paragraf efter ordalydelsen. Vi ha det ju så ordnat, åtminstone i den stad där jag hör hemma, att vi ha för sporteltjänsternas befattningshavare den bestämmelsen, att deras avlönning under semestern skall utgå enligt motsvarande lönegrad i tjänstereglementet. Vi ta alltså vid utmätandet av semester och lön vid sjukdom icke någon annan hänsyn till sportlerna än att vi jämställa sporteltjänsten med annan, motsvarande tjänst. Detta har gått alldeles utmärkt. Skola vi nu tillämpa lagen sådan den ter sig efter den föreslagna lydelsen, måste vi året efter räkna ut, hur stora sportelinkomster vederbörande erhållit. Det blir omöjligt för oss att under löpande kalenderår fastställa detta. En annan sak är, att vissa av dessa sporteltjänstemän ha så höga inkomster på grund av sina sportler att det är orimligt att de skola ha motsvarande semesterersättning. Jag kan nämna att av våra underfogdar ha vi sex på gammal stat, medan de övriga äro överförda på ny stat, där sportlerna dragits in till statskassan. De sex, som stå kvar på gammal stat, ha nu under krigsåren förtjänat i genomsnitt 20 000 kronor per år, under det att de övriga icke haft mer än omkring 10 000 kronor i årlig inkomst. Inte är det väl ändå riktigt att dessa sex tjänstemän på gammal stat skola ha semesterersättning efter 20 000 kronors inkomst, under det att deras kamrater, som ha praktiskt taget samma arbete, erhålla ersättning efter endast 10 000 kronors inkomst.

Det är sådana förhållanden, som göra att den nya lagen kommer att bli synnerligen besvärlig att tillämpa för kommunala tjänstemän. En annan sak är övergångsbestämmelserna, enligt vilka semesterlagen, i den mån ej annat överenskommit, skall gälla i sin helhet för all semester. Detta stadgande skall enligt övergångsbestämmelserna gälla för alla redan slutna, icke tidsbestämda avtal. Av motiveringen framgår emellertid att man icke avsett att lagen skulle få retroaktiv verkan. Man synes nämligen ha tänkt sig att med tillräckligt lång tid mellan lagens utfärdande och ikraftträdande förefintliga avtal skola kunna anpassas efter lagens regler. Detta resonemang är emellertid icke giltigt i fråga om stora grupper kommunala befattningshavare. Dessa äro nämligen icke anställda på sådana villkor att det ifrågakommer att mot deras vilja införa nya tjänste- eller avlöningsbestämmelser. Skulle stadgandet i 2 § andra stycket tillämpas även i sådana fall, skulle detta alltså medföra att stadgandet finge retroaktiv verkan, d. v. s. innebära just ett sådant ingrepp i bestående avtal som man velat undvika.

Från stadsförbundets sida ha vi icke framfört dessa erinringar för att på något sätt försämrade semesterförhållandena för de kommunalt anställda. Vi ha endast framfört dem för att i städerna kunna tillämpa lagen så lätt som möjligt och utan större svårigheter. Vi ha med de kommunala befattningshavarna nyligen överenskommit om ett nytt tjänsterelemente, och i detta tjänsterelemente ha vi upptagit betydligt bättre semesterförmåner än dem, som gälla enligt lagen. Vi ha varit villiga, om vi fått undantag ifrån lagen, att underställa Kungl. Maj:ts semesterparagrafen i reglementet och att fullständigt rätta oss efter Kungl. Maj:ts bestämmelser. Följaktligen har det inte varit någon som helst fara för de anställda. Trots att jag vet, att de anställda ha oppo-

Förslag till lag om semester. (Forts.)

nerat sig emot denna ordning, vågar jag bestämt påstå, att avsikten från de kommunala myndigheternas sida icke alls har varit att försämra villkoren för de anställda, utan vi ha endast velat få bestämmelserna så lätt tillämpliga som möjligt.

Som frågan nu ligger till, herr talman, har jag intet yrkande. Jag har bara velat framföra dessa synpunkter. Det är ju möjligt att vi, sedan vi fått se, hur den nya lagen kommer att verka och om svårigheterna i städerna bli så pass stora som vi befara, få komma igen till denna fråga.

Häri instämde herr *Anderson, Gustaf Iwar*.

Herr Holmbäck: Herr talman! Det är otvivelaktigt att herr Herman Ericson på denna punkt har berört en bestämmelse i semesterlagen, som är svag. För min del har jag inom utskottet velat stödja en lösning i enlighet med stadsförbundets skrivelse. Att jag inte har reserverat mig emot utskottets beslut, som innebär ett godkännande av Kungl. Maj:ts förslag, har berott på att utskottet har försökt att i görligaste mån minska de olägenheter, som uppkomma beträffande de kommunala befattningshavarna. I sin motivering till 14 § har nämligen utskottet gjort uttalanden, som gå i den riktningen, att sportelsvårigheterna skulle kunna lösas, och i sin motivering till övergångsbestämmelserna har utskottet också gjort uttalanden, som måste beaktas av domstolarna och som gå ut på att även tysta överenskommelser mellan kommunerna och arbetstagarna skulle kunna medföra att semesterlagens bestämmelser kunna sättas ur kraft.

Jag ber emellertid, herr talman, att få understryka att vi här ha ett område, på vilket man bör ha uppmärksamheten fästad. Om det skulle visa sig i praktiken, att svårigheter skulle uppstå, bör frågan därför tas upp på nytt, så att man får de kommunala befattningshavare, för vilka ha givits semesterbestämmelser som äro godkända av Kungl. Maj:t, undantagna från lagen.

Utskottets utlåtande är enhälligt, men jag har för min del tillsammans med ett par andra av utskottets ledamöter fogat ett särskilt yttrande till utskottets motivering. Det yttrandet rör, som kammarens ledamöter torde ha sett, den omständigheten att den nya semesterlagen icke har några regler om semesterkassor. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att nu gå in på frågan, då vi till utskottsutlåtandet fogat en så pass lång framställning rörande denna sak. Men det må kanske tillåtas mig att stryka under den synpunkten, att det blir någonting halvt med semesterlagstiftningen för de korttidsanställda, då man inte samtidigt genomför regler för ett tvångssparande av semesterersättning. Jag tror för min del att detta blir ett område, på vilket uppmärksamheten måste komma att riktas i framtiden.

Herr statsrådet Erlander: Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse jag anser mig kunna konstatera, att detta relativt stora lagförslag har gått igenom andra lagutskottets skärselförhör utan att egentligen på några punkter ha blivit föremål för omarbetning. Jag måste ju emellertid säga att, där det verkligen har företagits en modifikation, nämligen där andra lagutskottet har infört en möjlighet för dödsbo att erhålla semesterersättning för avliden person, markeras på ett alldeles speciellt sätt, att utskottet har sett en smula annorlunda på frågan om semesterersättningens karaktär än vad Kungl. Maj:t har gjort. Man kan inte komma förbi att semesterersättningen genom utskotts-förslaget får en karaktär av löneutfyllnad på ett sätt, som jag åtminstone inte hade tänkt mig. Avsikten var att man genom semesterersättningen skulle bereda arbetstagaren en möjlighet att åtnjuta semester, och någon annan

Förslag till lag om semester. (Forts.)

avsikt har ju inte legat bakom. Det är emellertid en detalj, beträffande vilken jag inte skall taga upp någon mera utförlig polemik. Jag har bara velat göra det konstaterandet, att här föreligger en viss nyansskillnad.

Vad beträffar de talare, som deltagit i denna debatt, förstår jag mycket väl de synpunkter som såväl av herr Ericsson som av herr Holmbäck förts fram. Men skälen till att Kungl. Maj:t har medtagit även de kommunalanställda i lagen äro väl också ganska klara. Vi ha dem med redan nu. Om vi skulle göra en ny semesterlag och taga bort dem, skulle detta otvivelaktigt för många kännas såsom en försämring av nu gällande bestämmelser. Många andra grupper ha fått förbättringar, men här skulle man alltså vidtaga en åtgärd, som skulle ha verkat som en försämring för en viss grupp av anställda.

Det är uppenbart att någonting sådant skulle man ha kunnat göra, om det funnits mycket starka skäl därför och om man sålunda blivit övertygad om att den omständigheten, att de äro med i den nu gällande lagstiftningen, föranlett stora bekymmer. Vi ha inte fått något intryck av att svårigheterna varit så stora. Och i all synnerhet föreställer jag mig att efter den skrivning, som andra lagutskottet har gjort när det gäller beräkningen av sportelinkomsterna, har en mycket väsentlig olägenhet försvunnit. Jag tycker för min del att vad andra lagutskottet i den delen skrivit borde vara fullt tillfredsställande.

Vill man se skälen på denna punkt närmare utvecklade vet jag inte något bättre sätt än att hänvisa till den kungl. propositionen, där på s. 61 reservanterna hos semestersakkunniga framföra argumenten varför enligt deras mening det inte vore lämpligt att undantaga de kommunalanställda. Jag skall inte trötta kammaren med att läsa upp vad här anförts. Jag vill bara erinra om att om de kommunalanställda inte vore med kunde man befara en splittning med olika praxis i olika kommuner. Och det kommer det att bli, även om Kungl. Maj:t skall fastställa semesterreglementena. Skiljandet mellan begreppen tjänstemän och kollektivavtalsanställda är inte så enkelt som man kunde få en föreställning av genom herr Ericssons anförande. Det ligger i varje kommuns skön att bestämma, vilka som skola föras upp i dessa tjänstreglementen, och det kan ändå inte vara lämpligt att man överlåter en sådan sak åt kommunerna som att bestämma, vilka som skola komma i åtnjutande av den förmån det här gäller.

Visserligen skulle Kungl. Maj:t genom att godkänna dessa tjänstereglementen och lönereglementen få möjlighet att säga ifrån, att den ene eller den andre anställde inte skulle höra till tjänstemannagrupper, utan skulle föras under kollektivavtalets bestämmelser. Men jag undrar, herr talman, om det vore praktiskt att åt Kungl. Maj:t överlämna ett sådant avgörande, som enligt min mening vore ett föregripande av lagstiftningen om tjänstemannafrågor överhuvud.

Jag tror att när man väger skälen för och emot kommer man fram till den uppfattningen, att det är så pass litet att vinna och så pass besvärligt att ge sig på en sådan sak, att det är lika bra att låta lagen vara som den för närvarande är på denna punkt och alltså låta de kommunalanställda falla under lagens bestämmelser.

Beträffande den särskilda mening, som framkommit i utskottets utlåtande om att man skulle ha haft någon bestämmelse om semesterkassor inryckt i lagförslaget, förstår jag också den synpunkten mer än väl. Jag kan ju nämna att vi till en början kände oss starkt tilltalade av de kommitterades förslag på denna punkt. Men det var två omständigheter, som gjorde att vi inte vågade föreslå att lagen skulle få den utformning som de sakkunniga föreslagit.

För det första fanns det inga möjligheter att hindra att en arbetsgivare och en arbetstagarare kringgå lagen. Jag hänvisar i det fallet till vad justitierådet

Förslag till lag om semester. (Forts.)

Lindhagen, arbetsdomstolens ordförande, har sagt i sitt yttrande, som är synnerligen klarläggande. Vi skulle få en lag som vore lätt att kringgå för den som är erfaren i hur man skall kringgå lagar, och det syftemål, som man vilje vinna, hade man ändå inga garantier för att verkligen vinna på grund av att lagen sålunda skulle vara så enkel att kringgå.

Det andra skälet var, att införandet av postgirobetalningar otvivelaktigt för stora medborgargrupper här i landet skulle ha inneburit ett ökat blanketterseri. Det skulle, även om man hade drivit förenkligen så långt som de sakkunniga otvivelaktigt gjort, ändå ha blivit en mängd saker som skulle fyllas i på blanketter. Och vi veta ju hur förtjust det svenska folket är i att fylla i blanketter! Vi ha sagt oss att det väl inte kan vara någon mening i att för alla de lojala arbetsgivarna och alla de lojala arbetstagarna införa en krånglig och besvärlig anordning, som den illojale i alla fall lätt kan komma förbi genom de smyghål som finnas i lagen.

Det var dessa två huvudskäl — omöjligheten att kunna täppa till smyghålen och det ökade krångel som skulle bli följden för allmänheten och för arbetsgivarna — som bestämde mig och därefter också regeringen att frångå sakkunnigförslaget på denna punkt. Härtill kom naturligtvis också, herr talman, att även om vi hade kunnat täppa till hålen och även om vi hade tagit risken att det svenska folket blivit irriterat över blanketterna, visste vi ändå inte om vi verkligen skulle vinna syftet, nämligen att semesterersättningen skulle komma att användas för uttagande av semester. Man får en något ökad garanti därigenom att vederbörande får en större slant på en gång, det är sant. Men någon garanti för att arbetstagaren verkligen skulle använda den för lagens syftemål kunde vi inte ha. Då tyckte vi att det faktiskt inte var någon större idé att taga upp denna sak.

Jag skall dock försäkra kammarens ledamöter att i båda dessa punkter, såväl då det gäller frågan om de kommunalanställda som frågan om semesterersättningens uttagande, skall åtminstone jag för min del, i den mån jag får med dessa ting att göra i fortsättningen, med uppmärksamhet följa utvecklingen. Visar det sig att herr Ericssons farhågor äro fotade på verklighetens mark, tror jag att han inte skall behöva ha mycket besvär med att övertyga socialdepartementet om lämpligheten av en lagändring. Visar det sig å andra sidan, att man kan hitta en enklare linje för att få semesterersättningen sammanförd till ett någorlunda stort belopp, som semestertagaren kan få någon glädje av, skall åtminstone inte jag för min del ställa mig avog emot en sådan linje.

Så som saken nu ligger till tror jag att första kammaren med mycket stort lugn kan taga det föreliggande utskottsförslaget.

Herr Hage: Herr talman! I en tid som den nuvarande, då påbyggandet av vår sociallagstiftning av kända skäl kommit att stagnera och då det inte genomförts så mycket nytt på området, måste man med allra största glädje och tillfredsställelse hälsa det steg framåt, som nu tas genom att man låter semesterlagens fördelar i högre grad än förut komma de s. k. korttidsanställda till nytta. Nu har emellertid en föregående talare, eller kanske två, förklarat att inte heller det aktstycke, som här föreligger, är så fullkomligt på några punkter. Herr Ericsson har pekat på en punkt, och jag skall be att få peka på ytterligare en — jag har för övrigt påtalat saken redan i utskottet.

Som damerna och herrarna kunna läsa mitt på s. 44 i utlåtandet, erkänner utskottet, att även det förslag, som nu föreligger och som antagligen kommer att bli bifallet av bägge kamrarna, i sin tillämpning medför vissa ojämnheter. Man påpekar t. ex. att en arbetare, som har varit anställd under två olika

Förslag till lag om semester. (Forts.)

månader, exempelvis från den 16 april till den 15 maj, hos en och samma arbetsgivare, trots att han alltså har varit anställd i en följd under en hel månad, inte får någon semesterrätt eller semesterersättning, beroende därpå att han inte uppfyllt kravet att ha arbetat 16 dagar under en och samma månad hos en och samma arbetsgivare. Detta är naturligtvis en ofullkomlighet. Jag kastade fram tanken, om det inte fanns någon möjlighet att justera detta. Men det är inte så lätt att göra sådant mitt under brinnande utskottsarbete, och det fick förbli på det sätt som nu föreslagits.

Jag skulle emellertid vilja säga i detta sammanhang, att man kanske kunde dra fram exempel, som visa att det finns ojämnheter även på *andra* punkter. Konstruktionen av det förslag, som nu kommer att antagas av riksdagen, är ju den — som jag förut snuddat vid — att man skall ha uppfyllt kravet på att ha arbetat hos samma arbetsgivare minst 16 dagar under en och samma månad. Det kan då till och med tänkas att en person, som har arbetat hela året från den 1 januari till den 31 december, trots detta icke får någon semesterrätt, om han nämligen har arbetat i småposter hos den ene arbetsgivaren efter den andre och därför inte uppnår kvalifikationen 16 dagar per månad hos en bestämd arbetsgivare. Jag måste säga att detta i alla fall är en ojämnhet som är ganska tråkig. Ty det är givet att en arbetare, som har arbetat under hela året, fastän hos olika arbetsgivare, kan med skäl fråga: »Varför skall inte jag få någon semesterrätt eller någon semesterersättning? Jag har faktiskt arbetat hela året, och jag kan påvisa, att en annan arbetare, som endast arbetat från den 1 till den 16 april, men sedan blivit arbetslös, får semesterersättning för en dag.»

Jag har velat påpeka detta, inte för att betona, att det här skulle föreligga något undermåligt förslag — det är i stället ett oerhört stort framsteg, som jag redan från början i mitt anförande betonade. Men jag har en gammal praxis, när det är fråga om social lagstiftning. Även om jag inte reserverar mig, brukar jag gärna gå upp och säga så här: »På vissa punkter fyller inte den lagstiftning, som vi nu genomföra, alla rimliga krav.» Jag vill med detta peka på nästa steg, som bör tagas på lagstiftningens område, och jag tycker att det är bra att få det antecknat till kammarens protokoll. Jag har nämligen den bestämda uppfattningen, att denna lagstiftning kommer att så småningom ytterligare förbättras. Det är för övrigt så med all social lagstiftning, att den nästan aldrig blir fullkomlig, utan att man ständigt och jämt måste lappa på den och förbättra den. Och jag vill särskilt rikta en uppmaning till herr statsrådet att beakta, att på de punkter, som jag här har pekat på, behövs det justeringar. Man kunde måhända tänka på en linje med semesterkassor för att bemästra de olägenheter, som jag här kommit in på.

Vidare vill jag, eftersom herr statsrådet berörde den frågan, säga ett ord om den av utskottet gjorda ändringen, som innebär, att om en död anställningshavare hade att fordra semesterersättning, så skall hans dödsbo eller hans efterlevande erhålla denna ersättning. Det är uppenbart, att ser man saken endast utifrån den utgångspunkten, att en död man inte precis behöver någon rekreation, så kan man vidhålla Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Men det finns ju andra motiv, som här kunna framföras. De efterlevande efter en sådan död man kunna resonera som så: »Den döde har i livstiden intjänat semesterersättning. Han får ingenting, men samtidigt känna vi till ett annat fall, där en arbetare har skött sig så illa, att han blivit avskedad, men ändå får semesterersättning.» Jag måste säga att det vore något beklämmande i att kunna peka på sådana förhållanden. Nog tycker man att när det gäller en död man, som kan ha arbetat hos en arbetsgivare i många, många år, kanske rent av varit en gammal trotjänare, så böra hans efterlevande ha rätt till semester-

Förslag till lag om semester. (Forts.)

ersättningen, då en avskedad arbetstagarare, som avskedats på grund av dåligt uppförande, får semesterersättning.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till detta. Jag skall alltså yrka bifall till utskottets förslag under uttalande av den förhoppningen, att de saker, som jag här pekat på, komma att bli justerade och tillrättalagda vid en kommande reform på detta lagstiftningsområde.

Herr Wistrand: Herr talman! Den semesterlag som nu föreligger till riksdagens antagande avviker i sin principiella uppläggning icke oväsentligt från den hittills gällande semesterlagen. Det samband, som hittills funnits mellan arbetsanställning av en viss längd och rätten att åtnjuta semester, har i hög grad upplösts, och därmed ha också de ömsesidiga fördelarna för arbetsgivare och arbetstagarare, som på sin tid åberopades som orsak till semesterlagens tillkomst, i hög grad kommit att förblekna.

Det lagförslag som nu föreligger till behandling har, då det velat ge semester även åt dem som endast kort tid varit anställda, ett syftemål vars sociala berättigande jag i och för sig inte vill ifrågasätta. Därför har jag också biträtt detta utskottsutlåtande. Detta syfte synes icke hava kunnat nås i annan form, än den som Kungl. Maj:t har föreslagit. Men därigenom har också semesterlagen kommit att avlägsna sig från sin tidigare fattade uppgift i det att det förslag, som nu föreligger, i stort sett fått karaktären av en ren lönelag. Detta är någonting som man inte kan komma ifrån. Den nya semesterlagen blir en lag om ungefär fyra procents löneförhöjning. Och på den grunden har man i utskottet kommit till en konsekvens, som jag för min del anser mig kunna beteckna som rent av stötande, nämligen att man ger semester åt personer som redan äro döda. Jag har böjt mig härför, ty bestämmelsen är otvivelaktigt en, om ock hårdragen konsekvens av de principer, efter vilka man nu lagt upp semesterlagstiftningen.

Men just att man kommer till sådana resultat visar att det i grund och botten måste vara något fel med själva principen. Jag måste inskränka mig till att framhålla detta, herr talman, därför att jag inte själv har kunnat finna någon annan princip, som möjliggör tillmötesgående av så långt gående semesterkrav som här föreslås tillgodosedda. Jag har dock ansett mig böra deklarera att de principer, på vilka den nya semesterlagstiftningen bygger, enligt min mening inte äro lyckliga.

Herr Ericsson, Herman: Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse herr statsrådets uttalande att man från departementets sida skall taga hänsyn till framställningar, därest det från städernas sida kan påvisas synnerliga olägenheter vid tillämpningen av denna lag. Jag begärde dock egentligen ordet för att ändå i någon mån opponera mig då herr statsrådet sade, att om man skulle ha bifallit stadsförbundets yrkande så skulle det för många tjänstemän ha tätt sig som en försämring — de voro nu inbegripna under semesterlagen, men skulle i fortsättningen undantagas. Jag kan ju tala om att i det reglemente, som vi ha för avsikt att rekommendera städerna, föreslå vi för stora delar av befattningshavarna en rätt stor ökning av semesterdagarnas antal. Och hade tjänstemännen fått detta reglemente samtidigt med att den nya lagen trätt i kraft, så har jag synnerligen svårt att förstå hur de skulle ha kunnat ta detta som en försämring, även om de i fortsättningen inte lydde under semesterlagen.

Vidare förklarade herr statsrådet, att konsekvensen blir att kommunerna skulle ha bestämt vilka arbetstagarare som skulle lyda under lagen och vilka som skulle vara undantagna. Ja, men det är sannerligen inte lätt för kommu-

Förslag till lag om semester. (Forts.)

nera att själva bestämma detta, emedan gränsdragningen är så skarp mellan befattningshavare, som äro anställda enligt tjänstereglementet, och arbetare, som äro anställda enligt avtal. Gränsdragningen är därför synnerligen lätt att göra. Det är klart att kommunerna befordra en och annan arbetare, så att han från kollektivavtalet överföres till tjänstereglementet, och då skall han naturligtvis undantagas från lagen och ha den semester som tjänstereglementet föreskriver. Det förekommer emellertid ytterst sällan — jag vet för min del inget enda sådant fall — att man överför en anställd från tjänstereglementet till kollektivavtalet. Den vägen går man mycket sällan, och det skulle ju vara den åtgärden som kommunerna kunde befaras vidtaga, eftersom semesterdagarnas antal är något lägre när kollektivavtalet tillämpas. Jag är emellertid säker på att kommunerna därvidlag inte skola missbruka sin makt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om genomförande av obligatorisk olycksfallsförsäkring av skolbarn; samt

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inkallelse av värnpliktiga för avveckling av försvarsberedskap m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om utredning angående den framtida organisationen av handeln med brännolja m. m. *Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m.*

Med föranledande av en av herr *Lindström* m. fl. inom första kammaren väckt motion, nr 288, hade utskottet i detta utlåtande hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

dels om en skyndsam, kompletterande utredning angående den framtida organisationen av handeln med brännolja och att det förslag, vartill utredningen kunde föranleda, därefter måtte snarast möjligt föreläggas riksdagen, samt

dels om utredning på vad sätt handeln med kol och koks borde framdeles organiseras.

Reservationer hade anförts

1:o) av herr *Ekströmer*, vilken ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att förevarande motion, I: 288, icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda;

2:o) av herrar *Emil Petersson* och *Albert Andersson*, som ansett, att utskottets utlåtande bort lyda så, som i denna reservation angivits, slutande med en hemställan,

1) att första kammaren för sin del ville hos Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning angående den framtida organisationen av handeln med brännolja;

2) att motionen i vad den avsåg utredning om den framtida organisationen av handeln med kol och koks ej måtte föranleda någon första kammarens åtgärd.

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

Herr **Petersson, Emil**: Herr talman! Jag skall be att få göra några korta kommentarer i anslutning till den av mig och herr Albert Andersson avgivna reservationen.

Både motionärerna och utskottsmajoriteten åberopa föregående utredning av handeln med brännolja och förklara, att utredningen visat, att denna handel icke varit ordnad på ett ur samhällets synpunkt tillfredsställande sätt. Anmärkningarna hänföra sig till tiden för utredningen och äro nu knappast längre befogade. Beträffande klandret mot distributionsapparaten överbemåttning må sägas, att tidigare fanns nog en sådan överorganisation, men distributionsapparaten har sedermera betydligt minskats och rationaliserats. När normala tider inträda, kommer säkerligen motortrafiken att få ett nytt kraftigt uppsving, och man vill gärna önska detta, ty den har en utomordentlig betydelse för näringslivets utveckling och blomstring. Varje sak har dock två sidor. Det ligger i motorismens väsen och intresse att ha ett vitt utgrenat distributionsnät till förfogande och en tillräckligt stor personal och apparatur till de många förbrukarnas tjänst. Detta är också nödvändigt, så framt i motorrörelsen nedlagt kapital skall kunna utnyttjas med största vinst för folkhushållet. En koncentration av försäljningsställets antal med långa avstånd mellan dem medför onödiga körsträckor och tidsförlust till stor olägenhet särskilt för den yrkesmässiga trafiken. Utskottets påstående, att försäljningsorganisationerna dragit oproportionerligt stora kostnader, bestrides av Brännoljecentralen, som förklarar, att kostnaden för förräntning och amortering av i distributionsapparaten investerat kapital endast uppgår till bråkdelen av ett öre per liter. På landsbygden bedrivs detaljhandeln för olja och bensin i mycket stor omfattning av affärsmän och andra näringsidkare som bisyssla, och en på detta sätt ordnad distribution torde även i framtiden bli den billigaste. Däremot skall medges, att i städer och tätorter kan nog en viss koncentration lättare genomföras.

Utskottet erinrar vidare om det utländska inflytandet på handeln med brännolja. Ostridigt är, att sådana intressen finnas, men denna maktställning har avtrubbats och i stor utsträckning neutraliserats genom sammanslutning av mineraloljeförbrukare här i landet. Sveriges oljekonsumenters riksförbund, i vilket Bilägarnas inköpscentral, Västkustfiskarnas centralförbund, Andelsföreningen svensk andelsfisk, Svenska lantmännens riksförbund och Kooperativa förbundet äro medlemmar, förmådde redan före kriget åstadkomma en prisreglering och motverka de stora koncernernas monopolsträvanden. Att döma av det låga bensinpriset under hela 1930-talet synas bolagen icke ha utnyttjat samarbetet sinsemellan för en obehörig prishöjning, utan enligt vad de själva meddelat har det främst gällt överenskommelse om enhetliga rabattvillkor och en begränsning av reklamkostnader och investeringar i distributionsattiraljen. Att oljebolagen i Sverige under ett antal år icke uppvisade några beskattningsbara vinster, berodde på att en ny försäljare då uppträdde på den svenska marknaden och i konkurrenslyfte tillämpade dumpingpriser, så att övriga importörer tvingades till förlustbringande prisnoteringar. Efter någon tid ändrades emellertid förhållandena i detta avseende, och bolagen började åter redovisa vinster som kunde beskattas.

Utskottets förmodan att ett statligt monopol såsom ensam köpare av hela landets brännoljebestånd skulle besitta stora möjligheter att erhålla förmånliga inköpspriser får icke stöd i remissyttrandena. Det har i stället anförts, att ett monopol med den omsättning, som ett ensamt svenskt företag på oljehandelns område kan påräkna, aldrig blir någon köpare av den storleksordning, att de i detta fall relativt få säljarna kunna förväntas erbjuda ett förmånspris för att erhålla denna köpare som kund. Av hela världsproduktionen av olja skulle det svenska monopolet icke komma att konsumera mer än knappt en halv procent. I några

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

remissyttranden framhålles jämväl risken av handelspolitiska komplikationer, därest importen av denna vara ordnas av organ, i vilka direkta statsintressen äro företrädde. Med vetskap om ovissheten i fråga om det framtida internationella varuutbytet kunna dessa uttalade farhågor icke viftas bort utan vidare. Statsmakterna i en del länder äro genom kapitalinvesteringar intresserade i vissa oljekoncerner, och det är icke uteslutet, att vid förhandlingar Sverige skulle kunna pressas till större eftergifter, än vad som behöfve förekomma, om vårt lands import av en för oss viktig vara icke representerades av direkt statsägda företag. Därest den svenska statsmakten gynnade ett visst land, skulle från andra, missgynnade länder framkallas motåtgärder.

Fastän sålunda många skäl kunna anföras mot en ny utredning av handeln med brännolja, vilja vi icke motsätta oss en sådan, då det kan anses önskvärt, att de i motionen berörda förhållandena bli föremål för en grundlig och allsidig undersökning. Utredningen bör dock planläggas förutsättningslöst och verkställas så, att alla på sakfrågorna inverkan omständigheter opartiskt belysas.

Det huvudsakliga motivet för en utredning av handeln med kol och koks synes enligt motionärerna vara att man bör sörja för en i orostider ökad lagerhållning av helt andra dimensioner än den, som förekom före kriget. Men detta krav kan tillgodoses oberoende av om kolhandeln är fri eller socialiserad. Då ett rationellare utnyttjande av tonnage vid ett statligt monopol än under fri handel icke synes möjligt, och icke heller distributionsapparaten kan anses överdimensionerad, kunna vi icke ge vår anslutning till utredningsyrkandet i denna del. Därtill kommer att det avtal, som träffades mellan staten och Svenska kolimportörers förening år 1939 och som reglerade importen och priserna, slöts under den uttryckliga förutsättningen, att kolhandeln skulle återfå sin frihet, så snart normala förhållanden återinträtt. Kolhandlarna ha fullgjort sin uppgift på sådant sätt, att någon berättigad anmärkning icke kan göras mot dem, och det borde vara uteslutet att staten utan särskild anledning bryter överenskommelsen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till vår reservation.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Albert*.

Herr **Ekströmer**: Herr talman! När man skall genomföra en reform, bör enligt min uppfattning det första villkoret härför vara, att bärande skäl kunna framdragas, som ge vid handen, att de rådande förhållandena äro mindre lyckliga. Man bör också söka påvisa och göra sannolikt, att en förändring kommer att verka gynnsamt på det område som skall reformeras.

Man vill nu nyordna bensin- och kolhandeln i landet för att därvidlag få ett bättre sakernas tillstånd. Jag måste dock verkligen säga, att argumenten i både motionen och utskottsutlåtandet äro mer än lovligt svaga.

Om jag börjar med *bensinhandeln*, har jag trots livligt letande ej fått tag i mer än två skäl för en ändring. Det ena är, att man anser, att distributionsapparaten är betydligt överdimensionerad, det andra att brännoljahandeln i stor utsträckning behärskas av utländska intressen. Härpå grundar man ett krav, att hela oljehandeln skall omläggas, och man döljer icke, att man helst såge, att den skulle omhänderhas av ett statligt eller statskontrollerat monopol.

Om man synar de båda anförda argumenten närmare i sömmarna, finner man emellertid, att de i och för sig ej äro alltför mycket att bygga på.

Den påtalade överdimensioneringen tycks det ej vara så farligt med. Man ondgör sig visserligen över att det enligt en verkställd utredning i mitten på 1930-talet funnos cirka 13 500 bensindistributörer i landet. Man menar, att ett monopol väsentligen skulle kunna nedbringa detta antal — jag vill minnas, att man räknat ut att cirka 4 000 skulle räcka.

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

Det har emellertid påvisats, dels att redan i slutet på 1930-talet antalet försäljare icke obetydligt nedbringats, dels att samtidigt förbrukningen av bensin undergått en högst betydande stegring, varför man då icke längre kunde tala om en överdimensionering. Vi få väl ändå antaga, att när samfärdseln åter blir fri och bensin åter kan importeras, vår motortrafik går en ytterligare ökning till mötes. Det kan ju visserligen sticka i ögonen på och förarga en nyfrälst rationaliseringsamatör, att man t. ex. i en stad kanske kan få se flera bensinstationer alldeles i närheten av varandra. Det är ju också möjligt att antalet stationer något kunde minskas. Men nog är det en oskattbar fördel för trafikanten, att han slipper sitta i kö vid de större bensinstationerna och kan få olja dygnet om — man brukar ju ordna på så sätt, att man fördelar vakterna de olika stationerna emellan. Jag har själv kört mycket bil och vet av egen erfarenhet, vilken fördel det är att kunna få bensin nästan var som helst och när som helst.

Det låter kanske mycket med 13 500 försäljningsställen, men om man ser efter, finner man, att blott cirka 1 200 av dessa voro s. k. servicestationer. Resten voro s. k. singelpumpar och fat- eller flaskförsäljare. 1 200 servicestationer är väl ändå ej så mycket i vårt vidsträckta land, det tycker åtminstone inte jag. Det är klart, att en viss minskning kan vidtagas, och det har ju som sagt redan skett. Man hade dock ganska liten glädje av en större nedskärning, ty servicestationerna äro ej särskilt dyrbara i drift, och minskningen skulle förvisso knappast betyda något alls för bensinpriset. Vad beträffar de övriga försäljningsställena, kosta de praktiskt taget ingenting, ty de drivas såsom biförtjänst till andra affärer, lanthandlare, bilverkstäder, smedjor etc. Det är också, upprepar jag, en nästan ovärderlig fördel för bilisten att kunna få bensin praktiskt taget var som helst.

Teoretiskt kan man naturligtvis skära ned antalet försäljningsställen såsom föreslagits, men vad vore det för mening därmed, om man därigenom försämrade förhållandena för motortrafiken och plockade bort möjligheten till en liten extra förtjänst för handlande och hantverkare, utan att bensinpriset kunde sänkas. Den besparing, som skulle uppstå genom en dylik rationalisering, kan nämligen räknas i bråkdelar av ett öre på bensinpriset.

Jag förstår inte, varför man egentligen klagat. Bensinpriset här i Sverige har nämligen, om man bortser från bensinskatten, varit lågt och har säkerligen varit bland de allra lägsta i Europa. Ur den synpunkten finns det därför ingen som helst anledning att ge sig in på en ändring, som åtminstone enligt vad jag tror kommer att leda till ogynnsammare förhållanden.

Jag övergår så till det andra argumentet för en nyordning, nämligen att brännoljahandeln i stor utsträckning behärskas av utländska intressen. Det är ju sant, men jag vill verkligen fråga, hur detta skall kunna undvikas? Vi tillverka ju i Sverige blott en ringa del av vårt brännoljabehov. För att bli självförsörjande skulle vi väl behöva tiodubbla vår oljeindustri, och därom kan det väl ej bli fråga inom överskådlig tid. Men då måste ju brännoljahandeln helt naturligt också behärskas av utländska intressen. Då lär det vara tämligen likgiltigt, om importhandeln och distributionen ombesörjas av enskilda företag eller staten: de som bestämma över prissättningen bli ändå alltid i sista hand de stora oljebolagen. Om man tror, att svenska staten skulle kunna uppnå några särskilda förmåner vid ett samlat inköp av hela vårt behov, befarar jag, att man gör sig skyldig till en överskattning av våra möjligheter, ty vårt behov är en så ringa del av världsproduktionen, att ett oljebolag icke behöver krusa oss så särskilt mycket. Jag misstänker starkt, att med den inställning, som oljebolagen ha till statsdrift överhuvud taget, skulle detta för oss snarare betyda ett minus. Det hela börjar ju för övrigt ej vidare affärs-

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

mässigt, då utskottet till och med antyder, att oljebolagen gjort sig skyldiga till skattefusk genom att låta sina svenska dotterföretag få betala oljan dyrare än skäligt, på det att dessa icke skulle behöva deklarerera någon vinst i Sverige. Sådant kan ju ej vara så roligt att höra för en leverantör. Efter vad man kan förstå, är påståendet också gripet ur luften. Redan 1934 års bränslekommitterade kunde nämligen konstatera, att de amerikanska moderbolagen fullt lojalt debiterat sina svenska dotterbolag priser, vilka i stort sett motsvarat de officiella golfnoteringarna. Att de svenska dotterbolagen vissa år haft svaga resultat med uteblivna beskattningsbara vinster, kan hänföras till den omständigheten, att en ny säljare då uppträdde på marknaden och satte in en mycket skarp konkurrens med priser, som uteslöto varje tanke på vinst, till dess att vederbörande säljare själv måtte ha funnit denna dumpning så pass för- lustbringande, att han övergick till normala priser. Sedan dess ha också dotterföretagen i vanlig ordning kunnat deklarerera för goda vinster, för vilka de erlagt sina skatter till stat och kommun.

Det finns icke någon anledning att anmärka på vår handel här i landet med brännolja. Priserna äro låga, servicen sker perfekt till konsumenternas belåtenhet, och handeln bereder god sysselsättning och goda inkomstmöjligheter åt många människor. Jag tänker då dels på dem som direkt arbeta med själva distributionen, dels på en mängd småhandlande och hantverkare i mer eller mindre avlägsna bygder, som förvisso väl behöva ett tillskott till sin dagliga näring. En centralisering, eller som det så modernt heter »rationalisering», skulle, utan att oljan i minuthandeln kan väntas bli billigare, innebära en av- gjord försämring i dessa avseenden.

Jag övergår så till kolhandeln. När det gäller denna, har utskottet, så vitt jag kan finna, ej förebragt ett enda skäl, varför en nyordning av kolhandeln skulle vara till fördel. Det enda man kan anföra är egentligen, att denna handel ännu ej varit föremål för någon utredning. För övrigt kommer man blott med gissningar, antaganden och förmodanden. Därför är utlåtandet, liksom också motionen, ej mycket att ta fasta på. Men jag kan ej hjälpa, att jag tycker, att hela resonemanget vilar på en mycket påtaglig obekantskap med de verkliga förhållandena.

Utskottet säger, att det finnes stora beröringspunkter mellan kolhandeln och oljehandeln, eftersom det i båda fallen gäller importvaror av utomordentlig betydelse för vår försörjning, och att det för båda varuslagen gäller, att det är stora kvantiteter av förhållandevis homogen natur som årligen förbrukas inom landet. Det första konstaterandet är ju riktigt, men icke det senare. Beträffande kol och framför allt koks finns det nämligen massor av olika typer och kvaliteter, som var och en passar för sitt ändamål, och det fordras mycken smidighet, varukännedom och ständig personlig kontakt med producenterna och konsumenterna för att varje köpare skall få just den kvalitet, som lämpar sig för dess ändamål. Ej minst när det gäller våra industrier, är detta en högst viktig sak, och jag måste giva vår kolhandel det allra högsta betyg för det sätt på vilket man hittills gått i land med dessa saker. Jag talar nu ej om förhållandena under kriget, ty då har man nödgats taga vad man kunnat få, vilket berett företagen stora svårigheter och förluster. Men jag kan ej nog prisa den skicklighet och det tillmötesgående, som ådagalagts under fredstid, och jag vågar bestämt hävda, att något sådant aldrig skulle kunna förväntas av ett tungrott byråkratiskt centralverk.

Detta gäller kvaliteten. Beträffande transporterna kan jag som ganska stor köpare vitsorda, att man visat en förunderlig smidighet att på billigaste sätt leverera varan. En köpare har aldrig i förväg vetat, hur transporten skulle ske. Ibland har den utförts på större båtar med distribution i olika lämpliga ham-

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)
nar, ibland på mindre båtar tillsammans med annat gods, ja, ibland på små segelskutor på ett par hundra ton. Man har alltid sett till att få fram varan på billigaste sätt och i rätt tid. Faktiskt har jag beundrat det sätt, på vilket tonnaget för koltransporter utnyttjats. Ej heller i detta avseende är det tänkbart, att ett stort centraliserat företag skulle kunna så smidigt, jag höll på att säga vetenskapligt, följa de dag för dag skiftande förhållandena, en konst som bottnar i det levande intresse för framgång, som endast kan vara till finnandes i den individuellt drivna, ansvarsfyllda handeln och som ytterligare framdrives av den hårda konkurrens, som alltid varit till finnandes inom denna bransch och som med den svenska kolhandelns struktur förvisso aldrig kommer att upphöra.

Vad beträffar betalningsvillkoren, har man alltid varit högst tillmötesgående. Jag skulle tro, att det är ganska vanligt, att kolhandeln gör på så sätt, att ett visst lager upplägges hos konsumenten, varefter denne t. ex. varje månad får uppge, hur mycket han förbrukat, och efter råd och lägenhet betala denna kvantitet. Var och en förstår, vilken fördel detta är, särskilt för den ej alltför kapitalstarke köparen. Jag undrar storligen, om ett monopolistiskt centralföretag skulle göra sig mödan att visa ett dylikt tillmötesgående. Jag tror det icke. Jag befarar snarare, att åtminstone om det gällde en köpare av större partier, denne finge besvara sig med ideliga uppvaktningar i en eventuell kolkommission för att söka utverka lämpliga kvantiteter och framför allt lämpliga kvaliteter, med stora utsikter att han ändå ej skulle få vad han behövde. Vi ha ju erfarenheter av vad centralisering betyder på andra områden.

Den i motionen och även i utskottets utlåtande framförda tanken att en ökad lagerhållning skulle bättre möjliggöras genom ett centralorgan behöver man ej spilla några ord på. Att få till stånd denna ökade lagerhållning skulle ju gå precis lika bra med nuvarande ordning, när oljan blir fri.

Utskottets uträkning, att en övergång till en ny ordning skulle bli billigare nu när handeln mer eller mindre ligger nere, synes mig ganska krass. Man får väl ändå anständigtvis beräkna eventuella utlösnings- och ersättningsbelopp efter en mera normal försäljning.

Mycket vore att tillägga, men det kanske kan räcka med att jag hänvisar till de sakkunniga remissyttranden, som i stort överensstämmer med mina personliga erfarenheter, och till min reservation, där jag ganska utförligt framlagt i frågan relevanta fakta.

En centralisering skulle säkerligen fördyra våra kol och vår koks, och man kunde aldrig räkna med en så perfekt service som nu. Jag tror, att jag säger om kolen såsom herr Holmberg sade om restaurangrörelsen, att skall man nu nödvändigtvis förstatliga något, så vore kolen det sista man borde ge sig på.

Innan jag slutar skulle jag, herr talman, vilja göra en liten reflexion med anledning av de ideliga framstötter beträffande förstatligande av den ena näringsgrenen efter den andra. Vi ha för närvarande ett rikt differentierat näringsliv med större eller mindre självständiga företag, spridda över hela landet. Såväl i städer som på den rena landsbygden ha vi ett stort antal näringsidkare, både handels och industriens män, med rik ekonomisk erfarenhet, vana att själva taga initiativ och tränade i att övervinna allehanda svårigheter. Jag skulle tro, att ingen vill förneka, att detta samhällsskikt betytt mycket för de olika landsändarnas utveckling kulturellt, socialt och ekonomiskt. Om, såsom tendensen nu tycks vara, en centralisering genomföres inom det ena området efter det andra, kommer detta samhällsskikt att minska mer och mer. I dess ställe komma tjänstemän, kanske var och en skickliga i sitt fack men helt beroende av instruktioner och föreskrifter ovanifrån, ovana att fatta självstän-

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

diga beslut och med mindre auktoritet. Jag skulle tro, att bytet ej bleve så lyckligt för landsbygden.

Man syftar numera tydligt till en allmän samhällsplanering, där allt skall vara noga utstakat och inrutat ovanifrån med en nästan övernaturlig visdom. Man bör väl då ej glömma bort, att det dock i sista hand blir det *personliga*, som leder utvecklingen i varje bygd. Om man företager en sådan dekapitering av landsbygden, som en fortgående centralisering innebär, bliva förvisso utsikterna till en gynnsam utveckling av våra näringar mindre, ju kraftigare denna kommer att gå fram. För min del tror jag därför, att man i all sin teoretiska visdom är inne på helt felaktiga vägar.

Med dessa reflexioner ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr **Heüman**: Herr talman! De skäl, som ha föranlett utskottet att tillstyrka bifall till motionen, ha i stort sett anförts i utskottets motivering. Jag skall därför inte utförligare uppehålla mig vid dem utan ber endast att få göra några kommentarer.

De båda reservanterna ha i sina anföranden nyss framhållit några av de förhållanden, som tidigare ha varit rådande inom handeln med brännolja, och de voro av den uppfattningen att dessa icke voro alltför avvita. Förhållandena ha dock icke varit tillfredsställande, vilket bl. a. framgår av de utredningar som tidigare ha gjorts på området. 1933 års utredning hänvisade i sitt betänkande till att de dåvarande förhållandena medförde en hel del olägenheter och voro allt annat än tillfredsställande. Man påpekade flera områden inom handeln med brännolja, vilka icke ansågos vara tillräckligt rationellt ordnade. De sakkunniga påtalade bl. a. den överdimensionering av försäljningsapparaten här i landet, som fanns vid den tidpunkten, och ansågo, att härvidlag skulle kunna företagas åtgärder för att få fram en bättre ordning. Den på den tiden rådande konkurrensen mellan oljebolagen i landet medförde, att detaljhandelns försäljningsapparat utvidgades i en utsträckning som medförde högre kostnader än vad som annars hade varit nödvändigt. Det är visserligen möjligt, att dessa kostnader inte äro av en alltför stor betydelse, men de utgöra dock en merutgift, som utredningen ansåg vara överflödig.

I en del av de nu avgivna yttrandena förklaras — vilket också reservanterna göra — att den överdimensionering av distributionsapparaten, som fanns vid tiden för 1933 års utredning, eliminerades i slutet av 1930-talet på grund av den ökade bensinförbrukningen. Det är möjligt, men det kvarstår dock, att det inom vissa delar av vårt land allttjämt är alltför tätt mellan om inte servicestationer så dock singelpumpar och andra utminuteringsställen för bensin. Om man reser genom våra städer, kan man ju ofta få se en bensinpump stå på ena sidan av gatan och en annan mitt emot på andra sidan. Uppkomsten av alla dessa försäljningsställen berodde givetvis på konkurrensen mellan de olika företagen; alla ville gå kunderna till mötes i största möjliga utsträckning för att därigenom kunna göra sitt inflytande gällande. Detta medförde, som sagt, att förhållandena inom bensinhandeln blevo allt annat än tillfredsställande.

Även om läget förbättrades i slutet av 1930-talet, är det dock inte så alldeles säkert, att denna förbättring kommer att bestå även i fortsättningen. När vi åter komma in i ordnade fredsförhållanden och bensinen på nytt flödar här i landet, komma de olika företagen, förutsatt att det fortfarande bedrivs konkurrens mellan dem, naturligtvis att ha intresse av att konkurrera med varandra ute i detaljhandeln. Denna konkurrens kommer väl då sannolikt att ta sig uttryck i att de olika bolagen bygga nya servicestationer för tillhanda-

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)
hållande av bensin och olja. Vi kunna därför befara, att det vid en fortsatt fri konkurrens framdeles kan komma att uppstå liknande eller kanske ännu mera avvita förhållanden än i början av 1930-talet.

I 1933 års utredning påpekades också det inflytande, som de utländska intressena ha inom brännoljahandeln. Det framhölls, att det utländska inflytandet tagit sig uttryck dels i fråga om prispolitiken, dels i viss mån även på andra frågor i samband med oljehandeln. Indirekt har ju detta inflytande inverkat på statens skatteintäkter. Även på prispolitiken måste det utländska inflytandet i viss mån göra sig gällande. Det är klart, att det inte kan vara tillfredsställande, att utländska intressen i alltför stor utsträckning få öva inflytande på svenskt näringsliv. Jag är övertygad om att, trots att det inte direkt har framkommit av handlingarna, det utländska intresset på detta område har gjort sig ganska starkt gällande. Jag vill erinra om att statsmakterna tidigare ha fått fatta vissa beslut för att eliminera ett alltför stort utländskt intresse inom och utländsk bestämmanderätt över det svenska näringslivet. Dessa åtgärder ha ju varit av ganska vittomfattande natur. När man på andra områden har velat gardera sig mot ett alltför stort utländskt inflytande bör man ju om det finns möjligheter därtill försöka göra det även på detta område.

Om en centralisering av oljehandeln i form exempelvis av ett monopol kommer till stånd, tror jag att det skulle komma att verka välgörande. Om detta monopol, som det förutsattes, bleve statligt eller statskontrollerat, skulle staten kunna utöva ett betydligt större inflytande än tidigare, och detta skulle självfallet komma att återverka inte bara på prispåverkan utan också på ett annat viktigt område, nämligen skatteuppbördens. Man får i detta sammanhang även tänka på de handelspolitiska förhållandena, som ha den allra största betydelse. Vi gå nu mot fredsförhållanden och äro väl litet till mans medvetna om att den värld, som vi komma att få uppleva i framtiden, inte kommer att bli precis en kopia av världen före världskriget. Säkert kommer man på många områden att söka centralisera och rationalisera, och i dessa strävanden, som enligt min övertygelse komma att gå fram över hela världen, därför att ekonomiska och handelspolitiska förhållanden komma att framtinga det, borde väl vi i någon ringa mån försöka deltaga.

En representant för de amerikanska oljebolagen var för en tid sedan i Stockholm, och han talade om att i Amerika oljeproduktionen och oljedistributionen helt och fullt ske under statens kontroll. Han poängterade också, att detta förhållande säkerligen kommer att vara rådande under en ganska betydande tid framåt och framför allt under övergångstiden från krigs- till fredsförhållanden. Det har också konstaterats i yttranden till utskottet, att det exempelvis har varit nödvändigt att svenska staten haft ett betydande inflytande över oljehandeln under kriget, och det sägs också att staten måste behålla detta inflytande även under övergångstiden.

Varför har nu staten måst öva detta inflytande? Det har självfallet varit av den orsaken, att man ansåg att det för de privata oljebolagen inte var möjligt att organisera handeln så, att den på ett tillfredsställande sätt skulle kunna tillgodose de behov, som voro rådande. Om man nu anser att statens medverkan i fråga om oljehandeln under krigsåren har varit en nödvändighet och att denna medverkan även under omställningstiden blir nödvändig, kan man ju ställa sig den frågan, om det inte kan vara till gagn, att staten har ett visst bestämt inflytande över denna handel även under fredsförhållanden. Det gäller ju inte endast att hämta hem varorna till landet och distribuera dem, utan de skola också lagras för olika behov. Vi veta ju inte vilka tider vi gå till mötes. Vi kanske på nytt råka in i orostider, och det skulle då betyda, att

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

om statens intressen avkopplats under fredsperioden staten skulle på nytt behöva engagera sig, när vi komma fram till en ny kris. Man frågar sig, om en sådan växling skall vara nödvändig och om inte i stället staten redan nu i viss utsträckning bör skaffa sig kontroll över denna gren av vårt näringsliv. Vilken form detta statsinflytande skall ta, får den kommande utredningen visa.

En sak, som har bidragit till att denna fråga nu förts fram i diskussionen, är att man, såsom också reservanterna berört, befinner sig vid en tidpunkt, då omsättningen av oljan i vårt land är ganska obetydlig i jämförelse med freds-förhållandena. Om en utredning skulle visa, att det vore lämpligt att staten för framtiden har ett större inflytande och kontroll över oljeimporten och olje-handeln här i landet, är därför tidpunkten nu den lämpligaste att genomföra omläggningen. Trots vad som anföres från reservanternas sida, skulle det bli ett betydligt mera omfattande företag att göra en omläggning längre fram under fredliga förhållanden, då verksamheten kommit i gång och hela apparaten på nytt är utbyggd och personal anställd o. d. Det synes således som om den nuvarande tidpunkten skulle vara lämpligast, därest det skulle visa sig av behovet påkallat att genomföra en större kontroll från statens sida. Det är så mycket lämpligare att göra denna utredning nu, då man inte såvitt jag förstår skulle behöva ta alltför lång tid på sig, eftersom det redan finns utredningar, på vilka man skulle kunna bygga vidare. Med dessa utredningar som grund skulle man ganska snart kunna komma till ett resultat. I så fall skulle det vara möjligt att lägga om verksamheten, medan de nuvarande stora inskränkningarna äro rådande.

I fråga om kol och koks har utskottet inte hyst samma intresse för en utredning som beträffande oljorna. Anledningarna till att utskottet har gått med på motionens krav på en utredning även i fråga om kol och koks äro att det för närvarande råder en ganska stor decentralisation på detta område och att dessa varor äro av stor betydelse för vårt folks försörjning. Det har även i fråga om dessa varor varit nödvändigt att staten under krigsåren i viss mån har ingripit, främst för att man skulle kunna få något så när tillgång till dessa varor i landet och även för en förnuftig fördelning därav. Handeln med dessa varor är uppdelad på en hel del importörer, grossister och detaljhandlare. Frågan är om man inte med en centralisering på detta område skulle kunna uppnå större effektivitet, då det kan tänkas, att en ensam importör i betydligt större utsträckning än ett flertal importörer skulle kunna skaffa sig bättre maskinell utrustning o. d. Då denna fråga ur försörjningssynpunkt kan sägas stå ungefär i nivå med oljefrågan, ha vi ansett att den borde tagas med i utredningen. Även på detta område föreligger en del utredningar, som vidtagits inom bränstekommissionen, och det blir väl mest fråga om att överarbeta dessa och undersöka, vad som ytterligare kan vara att göra. Det kan inte skada, att en sådan utredning kommer till stånd, så att man får klart för sig, huruvida det är möjligt att genomföra en rationalisering, som skulle betyda vissa besparingar.

Detta är, herr talman, i huvudsak vad som legat till grund för utskotts-majoritetens tillstyrkande av ett bifall till motionen. Jag vill till slut endast vända mig till reservanterna med ett par repliker. Herr Emil Petersson sade, att den svenska importen av oljor inte är av den storlek, att även om det skulle bli ett enda importföretag detta skulle i nämnvärd grad kunna inverka på inköspriserna. Gentemot det vill jag säga, att vår möjlighet att öva inflytande på inköspriset måste bli mindre, om importen är fördelad på flera händer än om den är samlad på en hand. Jag tycker därför att herr Peterssons argument knappast håller.

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

Herr Ekströmer berörde frågan om prisförhållandena på 1930-talet, och han talade bl. a. om att de låga vinsterna och även de förluster, som förekommo för vissa bolag, berodde på att en dumping från ett visst bolags sida genomfördes här i landet. Det är klart att det inte är trevligt, när man nödgas finna sig i förluster på grund av att det dumpas på området, men detta är olägenheter som ju bero på det nuvarande systemet. Skulle det bli ett statligt monopol på oljorna, bli förhållandena säkerligen sådana, att det inte kommer att förekomma någon som helst form av dumping.

Jag ber, herr talman, att med vad jag nu sagt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ericsson, Carl Eric**: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att ansluta mig till herr Ekströmers uttalande, detta så mycket mer som jag har alldeles klart för mig att det beslut, som kommer att bli kammarens, redan är fattat. Ett indirekt bevis härför utgör väl den glesa besättningen i kammaren. Jag hyser därför inga illusioner, utan vad jag nu kommer att säga utgör ingenting annat än ett par randanmärkningar till vad som tidigare har sagts.

Jag vill nämna att jag har ganska stor erfarenhet av förhållandena på bensindistributionens område genom att jag under min tjänstgöring har tvingats köra bil i stor utsträckning. Under 1930-talet reste jag mellan 100 och 150 dagar om året och blev därigenom ganska välbekant med förhållandena på denna marknad inte enbart i Sverige utan även i viss utsträckning i utlandet. Den uppfattning jag kommit till har varit, att det inte någonstans är så bra i dessa avseenden som i Sverige. Vi ha billigare priser än i utlandet. Jag kan nämna, att sista gången jag reste utomlands — det var år 1937 — reste jag över Danmark genom Tyskland, Holland och Belgien till Frankrike och tillbaka genom Tyskland. De bensinpriser, som jag fick betala voro i Sverige ungefärligen 25 öre per liter, i Danmark mellan 30 och 35 öre och i Tyskland 40 eller 50 öre. I Tyskland fanns det två olika priser, ett för sämre bensin och ett för bättre. Den bättre och dyrare bensinen kostade 50 öre litern, och den var jag tvungen att använda, ty den sämre gick det inte att köra på. Likadant var förhållandet i Frankrike. Även där lågo priserna mellan 40 och 50 öre. I fråga om servicen på bensinstationerna äro vi ojämförligt bättre ställda än i andra länder. När man kommer till en svensk bensinstation, blir man alltid väl mottagen. Bilen blir översedd utan att man behöver säga till om det. Det ingår i servicepersonalens uppgifter. Sådan tillsyn får man betala särskilt, när man kommer utomlands.

När vi ha det ställt på det sättet, förstår jag inte att man överhuvud taget vill ha bort det goda system, som vi ha och äro tillfredsställda med, och vill skapa fram ett annat system, om vilket vi inte veta någonting annat än att det kommer att fungera sämre. Ty med den erfarenhet vi ha av monopol har väl var och en klart för sig, att någon förbättring i fråga om kundbetjäning kommer ett monopol på detta område inte att medföra. Vi behöva i det fallet bara se på hur det monopol som för närvarande faktiskt finns i fråga om bränsleförsörjningen fungerar. När vi nu köpa ved i Stockholm, få vi ta vad vi få från de statliga anstalterna. Om vi få dålig ved, få vi inte lämna den tillbaka. Vi kunna visserligen göra anmärkning mot veden, men vi få aldrig någon rättelse. Man kan för all del säga, att det är förhållanden, som bero på kristiden, men jag tror nog att man med ganska stor sannolikhet kan påstå, att om ett statligt monopol finns, förlorar kunden sin rätt i stor utsträckning. Under normala förhållanden voro vi även på bränsleförsörjningens område väl betjänade. Vi fingo vår koks och ved på ett fullt tillfredsställande sätt. Jag kan förstå, att man

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

har infört monopol på spritdrycker och tobak. Jag tror emellertid inte att den svenska allmänheten är så glad över förhållandena på de områdena. Man har fått mycket dyrare priser. Spritmonopolet har givit staten en möjlighet att beskatta allmänheten i en utsträckning som jag tror allmänheten i stort sett inte uppskattar. Likadant är det i fråga om tobaksmonopolet; man har begagnat tillfället att göra även det till en inkomstkälla och skatteindrivare åt staten. Jag är inte alls säker på att vi inte skola få se samma resultat, om det införes monopol på de områden, som frågan nu gäller, även om man i dag i de ytt- randen, som äro avgivna, försäkrar att det inte är meningen att det skall bli någon inkomstkälla för staten utan att det gäller en ren ordningsfråga för landet.

Herr Heiman uppehöll sig vid den konkurrens, som finns mellan de olika bensinföretagen. Han talade om den som en olycka. Jag förstår inte det resone- manget, ty en konkurrens har väl hittills alltid kommit kunderna till godo. Däremot har det väl alltid visat sig, att ett monopol skadar dem.

Jag vill också nämna några ord om en sak som jag känner något till, näm- ligen befraktningarna av fartyg. Man har från motionärernas och utskottets sida anført, att man skulle kunna åstadkomma bättre förhållanden genom att rationalisera befraktningarna. Jag förmodar, att man därmed syftar till billigare frakter. Kan man inte få billigare kostnader, vore det naturligtvis meningslöst att rationalisera. Nu vet jag inte, om motionärerna känna till hur dessa befrakt- ningar i allmänhet ske och hur man sköter transportererna av kol och koks. Det går till på det sättet, att det svenska och utländska tramptonnaget söker laster av trä, papper och massa i våra nordsvenska och mellansvenska hamnar för att föra ut dem till kontinenten eller England. För återfärden försöker man få koks- eller kollaster. Beträffande dessa befraktningar förhåller det sig så, att under normala förhållanden — jag bortser från de förhållanden som nu råda och som ha rått under kriget — har praktiskt taget ingen enda resa med kol och koks betalats sig. Dessa laster ha i regel lämnat underskott. Det är någon enstaka gång som en sådan frakt betalats sig. Vad rederierna tjäna pengar på, är utfrakterna. Detta är ju inte tillfredsställande för rederiäringen som sådan, men man måste medge, att det talar till deras förmån som ha ombesörjt befrakt- ningarna av kol och koks. Vi ha hittills fått hem dessa laster så billigt, att man inte bör räkna med någon förbättring i det fallet. Jag tror att man inte heller på det området så noga har övervägt sitt yrkande. Man har inte riktigt klart för sig innebörden i detsamma, och jag skulle vilja säga, att det som härvidlag anförts av såväl motionärerna som utskottsmajoriteten saknar reellt underlag.

Det vore mycket att säga i denna fråga i övrigt, men det har redan framförts så många synpunkter att jag för min del anser att det sagda kan vara nog. Jag skall därför nöja mig med att hemställa om avslag på motionen.

Herr Nordenson: Herr talman! Jag har inte kunnat undgå att vid läsandet av utskottets utlåtande och en del av de yttranden, som avgivits av remissin- stanserna, få ett mycket nedslående intryck. Det har på detta område försig- gått en livlig diskussion under de gångna åren och gjorts en mängd mycket ingående utredningar, och deras resultat ha också framhävts i en del remiss- svar. Det oaktat finner man att det mesta av det som sålunda framkommit helt har förbigåtts av utskottet. Man glider helt och hållet förbi den motkri- tik, som har kommit från sakkunnigt håll.

Vad talet om monopolism beträffar har det ju under tidigare skede mycket ingående visats, att det, såsom också här förut framhållits, har rått en mycket skarp konkurrens och att vi här i landet i stort sett haft internationella priser på bensinen. Jag vill i det sammanhanget påpeka, att under vissa utredningar angående frågan om ett monopol, som gjorts av tillkallade sakkunniga år

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)
1934, framkommo en rad siffror, som avsågo att belysa vilka besparingar man skulle kunna göra vid ett monopol. Dessa siffror ha utsatts för en mycket hård kritik, som gör att det i högsta grad måste ställas i tvivelsmål, om sådana besparingar överhuvud taget kunna komma till stånd. Påståendena om oskäligen prissättning ha blivit mycket skarpt tillbakavisade. Här har också talats om att man har undandragit svenska staten skatter genom att låta försäljningsbolagen betala för dyra inköpspriser. Även därvidlag har det förebragts mycket omfattande material, som ganska klart ger vid handen, att så inte har varit förhållandet. Att det inte betalats skatt, har i själva verket berott på att det inte funnits några vinster att beskatta. Konkurrenten var under en viss period utomordentligt hård på grund av att den ryska bensinen kastades ut på marknaden till nära nog dumpingpriser. Det märkliga är att det i förbigående erkännes av utskottet, som säger: »Det må vara sant, att så icke synes hava varit fallet under de senaste förkrigsåren», men man anser i alla fall, att åtgärder böra vidtagas, enär det är otillfredsställande att så *möjligen* skulle kunna ske.

Överhuvud taget finner man att de flesta skälen inte äro verkligt grundade utan bestå i antaganden om att vissa missförhållanden skulle kunna uppkomma eller, i den mån de finnas, möjligen fortfarande kunna komma att bestå. Vad beträffar resonemanget att vi skulle ta det förhållandet, att ett utländskt företag kan debitera för höga priser, till intäkt för ett ingripande, skulle det kunna ge oss anledning till ingripande över hela fronten mot alla främmande företag, som driva handel med sina varor här i landet. Det är en ytterligt vittgående tanke, som måste få betänkliga internationella konsekvenser. Att gripa till monopol för en sådan sak, måste få allvarliga återverkningar. Det är riktigare att man i så fall försöker få fram några andra normer för beskattningen.

Jag kommer härefter till frågan om distributionsapparaten. Det är ju alldeles tydligt, att dess överdimensionering har berott på den mycket hårda konkurrens, som har ägt rum. Om man nu skall avskaffa detta förhållande och säger, att sådant inte får förekomma, blir det i själva verket ett ingrepp mot hela konkurrenstanken. Om man skall plädera för konkurrens, såsom det här på flera håll göres, kan man inte undgå att ta dess mindre tillfredsställande konsekvenser, ty eljest skulle man i själva verket inte kunna tolerera konkurrens.

Dessutom vill jag påpeka, att detta förhållande i väsentlig grad rättats till. Tre av de mera betydande bolagen ha gjort en undersökning beträffande ändringar i deras distributionsapparat under 1930-talet, och det har visat sig att under en period av omkring sex år försäljningen från dessa vuxit med 80 procent, medan distributionsapparaten vuxit endast med 5 procent. Det ger vid handen, att den överdimensionering, som tidigare förekommit, jämnats ut. Den inte minst bidragande faktorn till denna utjämning har varit den stegrade konsumtionen. Jag har inte kunnat finna, att man nämnt någonting om detta i utskottets utlåtande. Det enda man där säger är, att missförhållandena i detta avseende visserligen i viss mån avtagit i styrka under tiden närmast före kriget men att dock intrycket kvarstår, att distributionen skulle kunna förenklas och rationaliseras. Detta tar man således till intäkt för att det är nödvändigt att tillskapa ett monopol på detta område. Man slår här enligt min mening in på mycket farliga vägar genom att man, såsom jag nyss sade, angriper själva konkurrensprincipen. Jag skulle i detta sammanhang vilja göra en jämförelse. När konsumtionsföreningarna en gång i tiden började uppträda här i landet och upptogo konkurrensen med de existerande företagen, kunde man också säga, att det redan fanns en tillräcklig distributionsapparat. Det uppstod

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

nu en utomordentligt skarp konkurrens med på sina håll en stor överdimensionering av hela distributionsapparaten som resultat. Säger man då, att något dylikt inte bör tolereras, har man därmed sagt, att konkurrens inte får existera. Man kan inte ta bort alla mer eller mindre övergående missförhållanden eller mer eller mindre grad av slöseri och samtidigt behålla konkurrensen. Skall man undanröja alla sådana oegentligheter, måste man slopa konkurrensen och införa monopol på alla områden. Även på detta område har således den tankegång, som presenterats av utskottet, samma betänkliga verkningar som jag påtalat i annat sammanhang, nämligen att man vänder sig mot hela det moderna näringslivet och de former i vilka detta arbetar.

Man återfinner för övrigt mycket egendomliga resonemang även i de yttranden som avgivits och som gå i utredningsvänlig riktning. Jag har särskilt fäst mig vid ett resonemang i det yttrande, som avgivits av efterkrigsplaneringskommissionens majoritet. Där ropar man på konkurrens, och man hälsar med glädje att ett nytt, konsumentkooperativt företag är planerat och kan väntas komma till stånd. Jag tror också för min del, att ett sådant företag kan vara till nytta, inte minst med hänsyn till att detta företag avser att importera råolja, som skall raffineras inom landet. Det sägs emellertid i samma utlåtande, att detta företag med all sannolikhet kommer att bli nödsakat att självständigt bygga ut sin distributionsapparat med påföljd att vi få en ytterligare överdimensionering, som inte är önskvärd. Denna omständighet toges sedan till intäkt för att härvidlag åtgärder måste vidtagas i reglerande syfte, och man pekar därvid på monoopolet såsom lämplig utväg. — Jag kan inte förstå hur man kan förena dessa tankegångar; först ropar man på konkurrens, men så snart olägenheter uppstå till följd av denna konkurrens, kräver man att monopol införes för att avhjälpa dessa. De strida enligt min mening mot varandra.

Hela detta utlåtande gör för övrigt ett bedrägligt intryck. Jag har satt mig att läsa det med utgångspunkt från att det skulle vara författat av en person, som deltagit i ett nationalekonomiskt proseminarium, och jag har då, utan att vara nationalekonom, kommit till, att detta utlåtande, på grund av den försummelse författaren gjort sig skyldig till genom att förbigå allt som blivit sagt i föregående utredningar och det bristande sammanhanget mellan olika delar av utlåtandet, betraktat såsom uppsats i ett dylikt seminarium borde klart underkänt. Man blir häpen, när man under detta utlåtande finner namnet Gunnar Myrdal. Jag förstår, att professor Myrdal har fullt upp att göra med att tillse, att den stora politiken i vårt land ledes i rätta fåror, men jag tycker det är bedrägligt, att han släppt ifrån sig ett utlåtande som detta. Även Jupiter kan ju ibland blunda, men det är beklagligt om Jupiter blundar när han sitter i ordförandestolen.

Jag vill överhuvud taget beträffande såväl det föreliggande utlåtandet som vissa remissyttranden säga, att det är nedslående att se hur de avfattats, hur man fullkomligt glidit förbi alla sakliga motargument, som framförts, och hur man på gissningar om vad som möjligen kan komma att inträffa för fram så utomordentligt vittgående och omvälvande förslag.

Här har även berörts den handelspolitiska sidan av denna fråga, vilken enligt min mening är mycket viktig. Herr Heüman ansåg, att vi borde införa statlig reglering, eftersom sådan för närvarande finnes i Amerika. Jag är för min del inte övertygad om att den statliga regleringen kommer att fortvara så länge. Jag tror den sammanhänger med kriget, men jag är för den skull ingalunda säker på att det bör vara statlig reglering i vårt land. Jag tror att det kan få sina mycket betänkliga följder om vi organiserar vår handel på detta område som ett statligt monopol. Det kommer säkerligen inte att upp-

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

tagas så väl på alla håll. I Amerika vill man ha fri konkurrens och låta de enskilda företagen konkurrera fritt på marknaden. En allvarlig sida av saken är också att förhandenvaron av ett monopol innebär en helt annan möjlighet för främmande makt att utöva påtryckning på vårt land i fråga om formerna för våra inköp. Vi kunna riskera att från en mäktig främmande makt en bestämd önskan uttalas, att vi skola köpa vårt behov av dessa varor från visst håll. Vi kunna på så sätt bli berövade vår handlingsfrihet. Nu kan kanske sägas, att påtryckningar skulle kunna göras i lika hög grad om handeln sköttes av enskilda företag. Det visar sig emellertid, att man i de anglosaxiska länderna har en viss respekt för den enskilda företagsamheten. Om en handel är organiserad på enskilda händer, anser man att statsmakterna inte ha samma möjligheter att ingripa som om rörelsen bedrivs i statlig regi. Det finns mycket slående exempel på detta från ett tidigare tillfälle, nämligen i samband med handelsavtalsförhandlingarna med England år 1934 eller 1935. Det ställdes då ett bestämt krav från Englands sida, att vi för att få vissa handelsförmåner skulle taga vissa mängder kol från England till ett pris, som låg över priset på de polska kolen — ett krav således, som hade vittgående konsekvenser för vårt näringsliv. Samma krav ställdes även på Danmark och Norge. I Sverige var man angelägen att slippa göra ett statligt ingripande, och man gick i motsats till i Danmark och Norge en annan väg, nämligen frivillighetens väg. Svenska industriföretag överenskommo efter överläggningar inom industriförbundet att för sin del förbinda sig att taga en viss kvotdel av sitt kolbehov från England till ett högre pris, och på så sätt kunde önskemålet från Englands sida uppfyllas. Det visade sig emellertid därvid, att engelsmännen inte ansågo sig kunna ställa samma fordringar på oss som om det skett ett statligt ingripande. Medan Danmark och Norge blevo nödsakade att taga, jag vill minnas, 70 à 80 procent av sitt kolbehov från England, kunde vi slippa ifrån med 47 procent. Det råder således en klar inställning hos de anglosaxiska makterna att gå fram på ett annat sätt mot ett land, där försörjning och distribution sker på den enskilda företagsamhetens väg, än mot ett land, där denna sak organiserats på statlig väg. — Jag tror således, att det finns anledning att just ur handelspolitisk synpunkt gå försiktigare fram än som här skett. Här är ett av skälen varför vi inte böra rusa i väg mot ett monopol.

Jag kan till sist, herr talman, icke underlåta att ännu en gång beklaga, att denna fråga presenterats på ett så otillfredsställande sätt av utskottet. Jag anser att det skulle vara bedrövligt om utskottets utlåtanden i framtiden skulle sjunka ned till denna låga nivå.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det är rätt ovanligt, att en regeringsledamot blandar sig i en diskussion rörande en motion. Jag tänker inte heller gå in på någon argumentation för eller emot denna motion, men såsom kammarrens ledamöter kanske erinra sig hade jag den föga angenäma uppgiften att vid krigsutbrottet sitta såsom handelsminister i detta land.

Vi gjorde under de månader vi ännu hade möjlighet att fritt importera västerifrån — alltså innan Norge och Danmark besatts av tyskarna — vissa erfarenheter beträffande möjligheterna att importera olja till vårt land. Det hette visserligen, att svenska företag skötte importen av våra brännolja, men dessa svenska företag voro ju endast till formen svenska — de voro i själva verket ingenting annat än dotterföretag till de stora oljeproducenterna ute i världen, Standard Oil, Shell etc. Vad hände då? Jo, firmorna här i landet fingo av sina huvudmän det beskedet, att någon import av bränslen till Sverige praktiskt taget icke skulle tillåtas sedan kriget brutit ut. Vi hade en dålig lagerhållning.

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

Visserligen hade genom en förordning företagen tvingats att öka sin tidigare lagerhållning med hundra procent, men lagerhållningen i Sverige kunde ändå inte betraktas såsom tillfredsställande. När vi kommo i en nödsituation med avseende på brännoljorna, visade det sig således, att den svenska företagsamheten på detta område icke hade någon som helst självständighet. Den hade endast att böja sig för dekreten från dess egna stora huvudföretag.

Det förelåg således vid denna tidpunkt en mycket hotande situation, och den svenska staten måste ingripa. Det tillgick på det sättet, att den svenska staten genom reservförrådsnämnden gick ut på marknaden i världen och också lyckades befrakta ett ganska stort antal tankfartyg med bensin, som fördes till landet. Den svenska staten fick praktiskt taget ensam sköta importen under dessa månader efter krigsutbrottet. Men man skall observera att den svenska staten icke hade någon distributionsapparat. När bensinen kom hit, hade vi ingenting annat att göra än att pumpa in den i dessa utländska agenters — ty någonting annat voro i själva verket inte dessa som de kallades svenska företag — cisterner och överlämna distributionen till dessa företag.

Jag måste säga, att situationen då föreföll mig så orimlig och alltjämt gör det, att jag anser det vara ett samhälleligt intresse av första ordningen att sörja för att vi icke komma i en liknande situation ännu en gång. Svenska staten bör åtminstone sörja för att vi ha tillräckliga lager för en lång tids avspärrning. Om vi ställa såsom mål inte att vi skola ha cirka 80 000 eller 100 000 kubikmeter, som vi gjorde förra gången, utan säga, att vi skola ha åtminstone tio månaders eller ett års förbrukning i lager, måste uppenbarligen också staten bygga cisterner. Det skulle bli fråga om en utbyggnad av cisterner till ungefär det tiofubbla antalet av dem som för närvarande finnas. Vill man ställa såsom mål en lagerhållning i denna utsträckning, förefaller det mig emellertid ganska orimligt, att den svenska staten skall lägga ned ett avsevärt kapital för anskaffning av lagerutrymmen men ändå inte ha möjlighet att under fredstid förfoga över de varor som importeras och inte heller ha möjlighet att sälja dem på marknaden. Ser man det hela från dessa utgångspunkter, måste åtminstone jag för min del konstatera, att denna frågan om olja hittills, inte bara vad det gällt distributionsapparatens överdimensionering och liknande saker utan även ur rent samhälleligt synpunkt med hänsyn till de risker vi kunna komma att stå vid en avspärrning, varit fullkomligt orimligt illa ordnad. Jag hoppas därför att vi skola komma fram till en sådan ordning, att någonting sådant som skedde på hösten 1939 och våren 1940 inte skall behöva upprepas. Nu medger jag, att situationen blivit något bättre sedan ett helt svenskt företag, Nynäs-hamnsbolaget, kommit till, som ju är obundet och som kan gå ut på marknaden och köpa råolja för att sedan raffinera den här i landet. Men ett sådant beroende av utländska företag som var för handen år 1939 kan jag under inga omständigheter tillråda.

Enär herr statsrådet *Bergquist* anmält sig vilja avlämna en kungl. proposition, avbröts nu behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 332, angående transport av vissa utländska medborgare genom Sverige.

Fortsattes överläggningen angående första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.

Herr *Elowsson*, Nils: Herr talman! Så snart det kommer fram förslag av denna art har man en viss benägenhet för att säga — så har det varit tidigare

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)
och kommer säkerligen att bli även i fortsättningen — att de äro omöjliga att genomföra, att allt är bra som det är och att man följaktligen inte behöver företaga någon utredning i frågan. När man är på det klara med detta och fått det bekräftat, kanske i all synnerhet under de sista åtta till tio åren, får herr Nordenson ursäktas att vi inte taga hans betygsättning av det föreliggande utskottsutlåtandet alltför tragiskt. Det göra vi inte, emedan vi utgå från att hur förträfflig den enskilda företagsamheten i många avseenden än kan vara, har den dock vinstmotivet såsom ledmotiv, och när den gör sina tjänster åt konsumenterna och åt samhället, gör den det i vinstsyfte för egen del. Det är självklart, att det under sådana omständigheter alltid måste uppstå konflikt mellan å ena sidan konsumentintresset och å andra sidan företagarintresset. Om det visar sig att konsumentintresset och samhällsintresset sammanfalla på sådant sätt som statsrådet Möller nyss klargjorde, är det väl inte så alldeles omotiverat, att man diskuterar huruvida det finns skäl för en utredning på detta område.

Det har redan talats rätt mycket i denna fråga, och jag skall inte förlänga debatten genom att polemisera mot de olika inlägg som gjorts och inte heller mot de många remissyttranden som avgivits. När det gäller distributionen av såväl oljor som kol och koks finns det emellertid en synpunkt, som jag tror det skulle vara skäl i att hålla i minnet, nämligen hur man skall kunna förenkla och förbilliga distributionen sedan dessa varor kommit till svensk hamn. I detta avseende måste det absolut innebära en fördel om importören är endast en mot om det är ett flertal importörer, vilka måste hålla sig med var och en sin administrationsapparat. Viktigare är emellertid att man, i den mån det inte redan skett, ordnar de maskinella detaljerna på sådant sätt — jag tänker nu närmast på kol- och kokshandeln — att arbetet i samband med denna handel kan förbilligas. Det kan otvivelaktigt ske i mycket stor utsträckning, men därtill kommer — och det skulle jag tro är det allra viktigaste — att för varje hamn — inte bara när det gäller dessa varor utan även beträffande många andra liknande varor — bör anges ett uppland, som denna hamn skall förse med varor. Man skulle då undvika att såsom hittills skett på grund av den rådande konkurrensen varor landvägen skickas en onödigt lång väg och exempelvis varor som kol och koks skyfflas om många gånger innan de nå den slutliga bestämmelseorten. Det måste innebära ett slöseri med arbetskraft och ett anlåtande av olika trafikföretag i onödigt stor utsträckning. Jag tror man skulle vinna åtskilligt på en sådan anordning, en sak som man inte tänkt på, därför att man utgått ifrån att den distributionsapparat, som för närvarande finnes, har utformats under en fri konkurrens och följaktligen skulle vara till fylllest. Ser man närmare på dessa ting, som den enskilda företagsamheten utexperimenterat, visar det sig emellertid att ingenting är så bra, att det inte kan bli bättre. Det är min allvarliga övertygelse, att förhållandena även på detta område kunna bli bättre. Det kan hända, att så mycket inte vinnes i ekonomiskt avseende — åtminstone inte så mycket som många kanske tro — men om man tar i beräkning de fördelar som man ur samhälls- synpunkt vinner och även fördelarna ur arbetskraftsbesparande synpunkt, tror jag vi litet var skola bli förvånade — även de representanter för företagarna, som så bestämt motsätta sig detta förslag — över den samhälleliga vinst vi i själva verket göra genom en dylik åtgärd, som inte endast skulle gagna den enskilda konsumenten, som kör sin bil eller eldar i sin spis, utan indirekt hela det svenska näringslivet och inte minst svenska trafikföretag av olika slag.

Hur näringslivets representanter kunna ha några invändningar att göra mot detta, kan jag inte förstå. Man får dock inte gå så långt i fråga om försvar

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

för den enskilda företagsamheten, att man i det försvaret faktiskt lägger in också ett försvar för sådant som är till skada för detta näringsliv. Man bör självfallet försöka att på den ena eller andra vägen åstadkomma ett förbilligande på detta område, och jag håller före att den konkurrens, som det svenska näringslivet har att utkämpa under den fredsperiod vi nu gå till mötes så långt vi kunna överskåda faktiskt blir så pass kraftig, att vi ha all anledning att hushålla bättre med arbetskraften än vi hittills gjort och även med alla de medel, med vilka vi frambringa eller transportera de varor vi tillverka.

Herr Myrdal: Herr förste vice talman! Min högt ärade vän herr Nordenson visade mig den älskvärdheten att beteckna ett utlåtande från den planeringskommission, som han också själv tillhör, ehuru han icke instämt i detta speciella utlåtande, såsom mycket underhålligt. Min uppfattning är den rakt motsatta, nämligen att vi inom planeringskommissionen arbetat mycket samvetsgrant med denna stora fråga och att utlåtandet inte förtjänar ett så lågt betyg som det han givit. Jag kände mig dock litet lugnare, när herr Nordenson gick vidare och betecknade hela det föreliggande majoritetsutlåtandet såsom mycket dåligt. Om jag kan tillerkännas någon möjlighet att bedöma slika ting, vill jag säga, att det är ganska sällan som ett utskottsutlåtande i en utredningsfråga som denna kommer till riksdagen med en så pass allsidig belysning av olika synpunkter och med så mycket jämförande material som i detta fall. Det är sällan ett utskottsutlåtande är så välskrivet och väl genomtänkt som detta utlåtande.

I stället förvånar det mig i någon mån, att näringslivets representanter såväl inom den statliga krisförvaltningen som utanför densamma se så doktrinärt och stelt på denna fråga, att de inte äro beredda att medge — något som dock är för alla uppenbart — att stora rationaliseringsvinster kunna göras genom en mera samhällelig organisation av, vad jag nu närmast tänker på, brännoljedistributionen här i landet. Om man talar med sakkunnigt folk på detta område — det vet sannolikt också herr Nordenson — äro de i själva verket i långt högre grad än som kommer till synes i de avstyrkande utlåtandena från olika håll villiga att medgiva, att stora rationaliseringsvinster stå att göra när det gäller brännoljedistributionen i detta land. De antyda, att de enskilda bolagen — det är alltså här fråga om dessa agentföretag för de stora utländska trusterna — äro beredda att gå samman och diskutera transportproblemet ur en enhetlig synpunkt. Hela oljedistributionen är ju nämligen i väsentlig grad ett transportproblem i detta avlånga land. De antyda också, att de äro beredda att inbördes byta sina produkter, vilket de för övrigt gjort i viss utsträckning redan före kriget, och att de äro beredda att genom överenskommelser åstadkomma att hela distributionsapparaten skäres ned till en ram, som någorlunda stämmer till behoven. Det är mycket tacknämligt allt detta, men den fråga, som reser sig för dem som tänker i likhet med majoriteten inom utskottet, är frågan huruvida man genom dylika monopolistiska överenskommelser mellan de privata företagen når en så stor enhetlighet, att man verkligen får fram alla de rationaliseringsvinster, som här kunna göras. Skulle man på denna fråga svara ja, bli vi som stå på majoritetens linje ganska oroliga, ty då ha vi ju faktiskt här ett monopol, men ett monopol som är ett privatmonopol och dessutom ett privatmonopol, som helt och hållet ligger i händerna på utländska intressen. För oss är det då ganska naturligt att söka efter möjligheter till kontroll över detta monopol. Och då är det också ganska naturligt, att vi funnit det förnuftigast att ordna denna hushållningsfråga såsom en gemensam kooperativ angelägenhet för det svenska folket.

Jag har fäst mig vid att herr Ekströmer här i debatten liksom tidigare i sin reservation till utskottsutlåtandet ständigt talar om ett statligt företag, alltså ett

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

medborgarkooperativt företag på detta område, såsom en tungt arbetande, ekonomisk, byråkratisk organisation. Han utgår från att det blir dåligt organiserat, vilket jag tycker är orättvist. Jag medger, att det är ett stort problem för oss att rationalisera även den statliga affärsverksamheten. Herr Nordenson och jag ha ju haft anledning att diskutera denna sak åtskilligt inom planeringskommisionen och ha då i allmänhet haft mycket likartade synpunkter. Jag medger även, att vi därvidlag kunna ha en hel del att lära av de stora privata affärsföretagens sätt att sköta sina angelägenheter. Vi måste skapa smidigare former för den statliga verksamheten. Jag vill emellertid påpeka, att en väsentlig fördel med det statliga företagandet framför det enskilda dock är, att medan det enskilda företagandet i allmänhet — såvida det inte inträffar någonting som väcker särskilt stark kritik — får leva i fred, blir det statliga företagandet redan innan det är fött och sedan oavbrutet utsatt för en, som man ibland kan tycka orättvis men i alla händelser ingående kritik. Detta betraktar jag såsom ett stort företräde för statligt företagande — något som bör bistå oss, som vilja göra det statliga företagandet mera ekonomiskt.

Det smärtar mig i någon mån när jag finner hur systematiskt och ihärdigt de borgerliga partiernas representanter vända sig mot varje förslag till förbättrad ekonomisk hushållning, så snart det blir fråga om ett statligt företag eller statligt intresse. Det stämmer icke — jag har hävdat det en gång förut i denna kammare — med de borgerliga partiernas gamla traditioner. Det skulle stå mera i överensstämmelse med dessa, om man på detta håll vore beredd att se en fråga som denna ur den nationella hushållningens synpunkter. Skulle vi här börja diskutera historia, skulle jag tro, att vi komma till den slutsatsen, att i närvarande stund vi socialdemokrater gentemot en liberalistisk doktrinär borgerlig enig front äro bärarna av vad man i gamla tider kallade för det riksvårdande intresset.

Vad man i själva verket är ute efter i denna fråga är ju att få bensinen så billig som möjligt. Utskottet har sagt, att det ser möjligheter till att vi skola få ner bensinpriset till vad det var före kriget. Jag vill gå längre och säga, att jag för min del hoppas på att vi skola kunna komma till ett ännu lägre pris. Jag stöder detta på åtskilliga faktorer. Om vi äro överens om — och ingen har antytt en annan uppfattning — att bensinen inte skall beskattas mer än som svarar mot så att säga motortrafikens kostnader, är det uppenbart att i den mån vi kunna minska kostnaderna, kunna vi sälja mera bensin och följaktligen sänka skatteprocenten. Enligt min mening finns det stora förutsättningar för detta.

Jag anser det vara ett ganska falskt argument, när man även i denna debatt anför såsom en olägenhet med ett samhällskooperativt företag på detta område, att det skulle innebära ett fördyrande genom beskattning. Jag tycker detta är ganska egendomligt. Vi sitta ju i denna kammare och i vår systerkammare och bestämma skatter, och om vi nu inte vilja beskatta bensinen, spelar det ju ingen roll om den är köpt genom ett privat eller ett statligt företag, och beskatta vi den, beror det naturligtvis på att vi anse det nödvändigt att beskatta den. För min del vill jag inte beskatta bensinen, därför att det skulle verka hämmande på näringslivets utveckling i detta land.

Att här göra jämförelser med tobaksmonopolet — som inom parentes sagt var en skapelse av en högerregering strax före första världskriget och som, om jag inte tar fel, motiverades just med att man ville friställa tobaken från de utländska trustintressena — är orättfärdigt. I ett avseende kan man emellertid göra en jämförelse, nämligen i det avseendet att tobaksmonopolet i och för sig innebar en oerhörd kostnadsförbilligande rationalisering av tobaksproduktionen här i landet. Men när man börjar tala om priset måste man lägga märke till att den övervägande delen av vad vi betala för tobaken, betala vi som skatt. Och vi göra det därför att vi väl i allmänhet mena, att det är en god skattekälla, och

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

att vi inte äro ledsna i fall den höga skatten minskar konsumtionen av tobak, som vi anse vara skadlig — även de av oss som äro flitiga rökare. Detsamma gäller naturligtvis också om spritmonopolet. Jag är tillräckligt gammal för att minnas, när det såldes vin i speceriaffärerna, men jag föreställer mig att det var ett faktum, att dessa affärer inte hade den stora sortering som i alla fall spritmonopolet har kunnat skaffa oss. Om priserna äro höga beror det på att vi lägga en oerhört stor skatt på dessa varor.

Jag vill i allra största korthet även beröra en synpunkt, som inte så särskilt utförligt utvecklats i diskussionen i dag men som man då och då antyder såsom någonting mycket utmärkande och dystert för majoritetsförslaget, nämligen den utrikeshandelspolitiska synpunkten. I herr Ekströmers reservation finns en sådan antydan. Den har framkommit tidigare i den allmänna diskussionen, och den har också framkommit i dag, fastän i mycket förtäckt form. Man förmenar att redan den omständigheten att vi här i riksdagen besluta en utredning efter majoritetens linjer och ännu mera att en sådan utredning sättes i gång skulle göra de stora oljexportörerna mindre intresserade av att förse oss med brännolja, nu då det är mycket angeläget att vi få in denna vara så fort som möjligt, ja rent av skulle göra dem intresserade av att hålla oljan från landet för att lära oss en läxa i fråga om inre svensk politik. Jag skulle på den punkten vilja uttala en alldeles bestämd uppfattning, som icke helt och hållet grundar sig på reflexion, nämligen att denna antydan — jag skulle vilja säga insinuation — är felaktig. Men vi kunna ju hålla oss till reflexionerna, och då skulle jag vilja säga, att de stora oljebolagen skulle göra ett mycket stort misstag, om de handla på detta sätt. Om någonting skulle i hög grad göra det svenska folket intresserat för vad man kallar socialiseringssträvanden, skulle det just vara ett dylikt ingripande av utländska intressen i vår inre politik.

Alldeles bortsett från detta är ju emellertid det faktiska förhållandet, att de utländska bolagens intresse är att få sälja olja till Sverige. Deras intresse är att priset är så lågt, att de kunna sälja stora mängder olja till Sverige. Sverige intar icke en så obetydlig ställning på världsmarknaden som reservanternas förmena. Den svenska importen var tidigare tre procent av hela världshandeln och avsevärt mycket mera av exporten från de länder, som närmast exportera hit till vårt land. Det finns i Sverige stora möjligheter att utvidga konsumtionen av brännolja. Vad bolagen äro intresserade av är således att få sälja olja till oss, men de ha ju intet större intresse av att få distribuera den och transportera den inom landet. Det är väl närmast dessa svenska agentföretag till de utländska intressena som härvidlag få ett intresse att bevaka. Men jag kan inte tänka mig att de stora utländska moderföretagen, om de tänka igenom saken noggrannare, kunna ha så förfärligt mycket emot den typ av organisation för distribution av brännoljan, som majoriteten står för, i all synnerhet om de få klart för sig att vi äro ute i samma syfte som måste vara deras, nämligen att göra oljan så billig att konsumtionen kan vidgas.

Det finns även en annan utrikeshandelspolitisk synpunkt, som då och då framkommer, nämligen den att tillkomsten av ett monopol på detta område i utlandet skulle betraktas såsom ett ingrepp i den internationella handelsfrihet och att vi därför skulle riskera retaliationsåtgärder från utlandet. Jag tror att även detta argument är oriktigt, och jag anser det vara ett viktigt svenskt intresse att klart säga ut, att det är oriktigt och varför det är oriktigt.

Först och främst och rent parentetiskt sagt förefaller det, såsom någon talare från socialdemokratiskt håll redan framhållit, ganska verklighetsfrämmande att tala om ett svenskt oljehandelsmonopol såsom ett ingrepp i frihandeln, som skulle kunna väcka så mycken förtrytelse utomlands, om man verkligen tänker sig in i hur situationen är. I öster har det stora sovjetväldet som

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

bekant ett utrikeshandelsmonopol, och vi äro alla i denna kammare säkerligen väl medvetna om att vi ha att vänta en strängt statsreglerad handel i praktiskt taget alla länder på hela kontinenten och, som jag förmodar, också i våra grannländer. Den engelska handelspolitiken styres ju mycket kraftigt i en statsdirigerad riktning, och vad beträffar våra vänner i Förenta staterna, vilka ju äro de främsta företrädarna för en fri handel, veta vi ju, att deras tullar äro närmast prohibitiva.

Beträffande de svenska synpunkterna på utrikeshandeln kunna vi väl säga, att vi äro ganska eniga. Jag tillåter mig säga det, eftersom vi i planeringskommissionen — herr Nordenson och jag och många andra — enhälligt biträtt ett utlåtande rörande riktlinjerna för den svenska utrikeshandelspolitiken, som helt nyligen avlämnats och som snart kommer att föreligga i tryck. Vi hade där biträde av experter från exportens och importens organisationer — i själva verket en så fullständig representation av sakkunskap på detta område som överhuvud taget är möjlig i detta land — och vi voro eniga om riktlinjerna för utrikeshandeln. Vi voro eniga om att vi vilja ha en så fri handel som möjligt, därför att det är i vårt intresse att vi kunna bli tvingade till ingrepp i utrikeshandeln men att dessa ingrepp skola bli så små som möjligt, emedan vi inte vilja bidra till att föra utvecklingen i världen i autarkisk riktning och emedan vi äro väl medvetna om vilken prestigevinst Sverige gör genom att hålla sig till sitt gamla rykte såsom ett relativt frihandelsvänligt land. Dessa saker äro otvetydiga. Skulle frågan komma upp inför riksdagen i denna principiella gestalt, gissar jag, att det även i riksdagen skulle bli samma stora enhet kring riktlinjerna för vår utrikeshandelspolitik.

Vad som emellertid särskilt bör framhållas är, att ett statsmonopol i fråga om oljehandeln överhuvud taget icke innebär ett ingrepp i utrikeshandeln. Vad man i utlandet är intresserad av — jag upprepar det — är att fritt få exportera till Sverige, men naturligtvis kan man inte vara intresserad av och kan inte se det såsom ett frihandelskrav, att vi inte skola kunna sköta vår detaljhandel och andra inre hushållningsfrågor här i landet så som vi finna önskeligast.

Jag förutsätter emellertid, att ett statligt oljehandelsmonopol skall strängt tillvarataga frihandelsprinciperna — att det icke skall diskriminera, utan just vara till för att säkra vårt intresse — ett intresse som är gemensamt med exportländernas — att på världsmarknaden få köpa de bästa produkterna där det kan ske till billigast möjliga pris.

Man har i denna diskussion — inte i dag men i annat sammanhang — pekat speciellt på Förenta staterna och förmenat att vi genom att ordna oljehandeln på det sätt majoriteten tänkt sig skulle skapa en stor impopularitet för oss och vårt näringsliv i Förenta staterna. Jag tror att jag kan tala om stämningar och förhållanden i Förenta staterna på en rätt solid grundval av kännedom om fakta, och jag fruktar icke denna reaktion i Förenta staterna vare sig av ett oljehandelsmonopol eller av andra åtgärder av den typ, som vi här diskutera vecka efter vecka. Vad speciellt gäller denna fråga, skulle jag vilja påminna om att vad man i Amerika är känslig för är *export*monopolen — således det förhållandet att producenter och exportörer gå samman för att utpressa ett högre pris än det som skulle bli resultatet av fri konkurrens. Jag tror att en amerikansk medborgare skulle bli fullkomligt förbryllad, om någon skulle vilja så att säga mobilisera den stora motviljan mot internationella karteller, som för visso är mycket stark i Amerika, mot ett svenskt importmonopol för brännolja, som vi genomförde för att på ett mera förnuftigt sätt sköta en inre hushållningsfråga. Denna motvilja mot monopol gäller för övrigt *privata* finansmonopol, men däremot icke — och i alla händelser icke alls i samma grad —

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

statliga monopol, där man så att säga står inför ett samhällligt uppordnande av en hushållningsfråga.

Jag vill, herr talman, till slut försäkra, att jag skulle känna mig fullkomligt på min mammas gata om jag inför en krets av amerikanska medborgare, politiker eller affärsmän, skulle ha att lägga fram och motivera ett sådant anordnande av oljehandeln som vi här diskutera. Jag tror att vi rent av skulle kunna få den betraktad såsom en del av denna »the middle way» — detta förnuftiga sätt att lösa ekonomiska och sociala frågor, för vilket vi ha en mycket stor goodwill i Amerika. I synnerhet om vi följa en liten tanke, som jag ibland haft när jag reflekterat över dessa ting, nämligen att vi skola inrätta detta statsmonopol icke såsom ett stelt byråkratiskt företag, utan såsom ett företag där man måhända ger den avgörande makten åt konsumenterna, vilket är fullkomligt rimligt, skulle vi nog stå oss ännu bättre i diskussionen med personer, som kunde ha ett intresse av att uttolka detta såsom ett avsteg från frihandeln. Det är emellertid icke ett avsteg från frihandeln. Det är i själva verket ett typiskt exempel på — i liten skala visserligen — det som vi uttala oss för i planeringskommissionens betänkande rörande utrikeshandelspolitiken: den organiserade frihandeln.

Herr Nordenson: Herr talman! Herr statsrådet Möller har i dag tagit upp en speciell fråga, nämligen frågan om försörjningen med olja i krigstid, och han har skildrat hur det såg ut här i Sverige vid krigsutbrottet år 1939 på detta område. Jag vill emellertid understryka, att frågan om vår oljeförsörjning i krigstid, såvitt jag har kunnat se, inte har berörts i utskottets utlåtande eller i varje fall fullkomligt i förbigående. Vad jag har vänt mig mot är de argument, som där framförts, och det är det sätt, på vilket de framförts, som föranlett mig att fälla mitt skarpa yttrande om utlåtandets kvalitet.

Om jag nu skall taga upp frågan om hur förhållandena på detta område tedde sig vid krigsutbrottet 1939, vill jag understryka, att orsaken till svårigheten att skaffa olja till landet kan ha varit, att oljan ju i eminent grad är en krigsvara och att det från andra maktens sida vid krigstillfällen i regel vidtages restriktioner i distributionen av en dylik vara. Därför måste vi räkna med att svårigheter kunna uppkomma vid ett krigstillfälle hur vi än ordna vår handel och vår distribution. Även om vi sålunda skulle ha ett distributionsmonopol, kan det vid ett krigstillfälle inträffa, att det blir mycket svårt att få olja till landet. Särskilda åtgärder måste därför vid sådant tillfälle företagas.

Att de rådande förhållandena medförde svårigheter för vårt land, vill jag visst inte förneka, men jag anser, att man i ett sådant fall naturligtvis får tillgripa de extraordinära medel som statsmakten har till sitt förfogande vid ett krigstillfälle, nämligen att rekvirera den distributionsapparat som finns och ställa den till statsmakternas disposition. Inför en sådan åtgärd tvekar jag inte i dylikt läge.

Vad speciellt beträffar frågan om möjligheterna att vid ett krigsutbrott lagra bensin har det från industrihåll vid ett flertal tillfällen påyrkats, att åtgärder skulle vidtagas i sådan riktning, och jag erinrar mig, att det på sin tid riktades mycket bestämda anmärkningar — kanske med orätt — mot statsrådet Möller, därför att han skulle ha försummat att i tid vidtaga de åtgärder, som statsmakterna rimligen borde ha vidtagit. Det må dock framhållas, att åtgärder vidtagits från statsmakternas sida för att öka möjligheten till inhemsk produktion genom att man stött nyväshamnsbolagets nya anläggning — en åtgärd som jag anser vara mycket klok och som jag biträtt. Jag sade också i mitt föregående yttrande, att det ur försörjningssynpunkt vore för oss fördel-

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)
aktigt, om ytterligare ett dylikt företag kommer till stånd för import och raffinering av råolja.

Jag vill emellertid här stryka under, att man för att lösa sådana svårigheter, som kunna uppkomma vid ett krigstillfälle ingalunda behöver förstatta distributionsapparaten. Även om den befinner sig i enskilda händer, kunna lika bra från statsmakternas sida de speciella åtgärder vidtagas som krigsförhållandena kunna kräva

Till min ärade kollega i efterkrigsplaneringskommissionen, herr Myrdal, vill jag säga, att jag endast kan konstatera, att vi tydligen lägga litet olika måttstock på vad som bör krävas av ett utlåtande därifrån. Jag vill understryka, att jag har en mycket stor respekt för det skarpsinne och den noggrannhet, som professor Myrdal utvecklar, när han framträder såsom vetenskapsman — men jag har en känsla av att han på något underligt sätt kopplar av sin kritiska skärpa, sin noggrannhet och sitt krav på prövning, när han kommer in på dessa mera praktiska saker. Det är som om han trodde, att här kunna problemen lösas med ett litet enkelt handgrepp. Sin vanliga vetenskapliga kritik har han i detta fall såvitt jag förstår lämnat hemma.

Professor Myrdal sade, att många av dessa problem kunna lösas genom samarbete mellan de enskilda företagen, vilka kunna träffa överenskommelser i dessa ting, men jag tror han själv antydde — i vart fall är det för mig klart att detta skulle bli följden — att detta genast komme att mötas av kritik mot att de bedriva monopolism. Det är däri svårigheten i detta fall ligger. Vilken väg man på enskilt håll än går, utsättes man för kritik och klander.

Trots att det allmänt erkännes, att förhållandena på distributionsområdet väsentligen förbättrats, säger man, att de i alla fall äro otillfredsställande och att särskilda åtgärder måste tillgripas, varvid man pekar på det statliga monopoliet såsom en utväg. Jag vill understryka vad jag redan sökt göra gällande, att det alltid inom ett fritt och rörligt progressivt näringsliv, sådant som vi vilja ha det, kommer att finnas icke fullt tillfredsställande förhållanden på det ena eller det andra området, och om vi skola häva alla dessa fel genom statliga ingripanden, få vi helt enkelt ingripa på alla områden. Vi komma att bli tvungna att gå steg för steg mot en fullständig statsmonopolism.

Herr Myrdal talade också om de handelspolitiska förhållandena. Han sade bland annat, att dessa utländska företag endast ha intresse av att få sälja så stora mängder brännolja som möjligt vilket de skulle få även om denna importhandel förstattligades. Jag vill emellertid framhålla, att det naturligtvis för ett främmande företag innebär en stor skillnad om det direkt kan vända sig till den svenska marknaden och där etablera ett eget distributionssystem och tillförsäkra sig möjlighet till avsättning mot att det har en enda köpare att tillgå, vilken med ett enda penndrag kan besluta sig för att lämna företaget alldeles utanför och gå till en annan producent. Det är ingalunda likgiltigt för ett dylikt företag om det finns en enda köpare eller om det finns flera eller om det till äventyrs självt kan etablera sin försäljningsorganisation.

När herr Myrdal sedan talar om vår utrikeshandel och dess organisation, vill jag gärna vitsorda, att vi i de stora linjerna i princip varit eniga, men jag kan inte riktigt dra samma slutsatser som han i den förliggande frågan. Han gick nämligen alldeles förbi den synpunkt, som jag ville framhålla, nämligen risken av att en främmande makt kan utöva en politisk påtryckning på våra statsmakter för att åstadkomma köp från ett visst håll. Jag anser att riskerna härför äro mycket stora. Vi kunna råka i det läget, att vi genom påtryckning bli tvungna att taga vårt behov av brännolja från ett visst land, trots att vi kanske skulle kunna få det från annat håll till billigare pris. Då har detta

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

monopol i själva verket berövat oss den handlingsfrihet, som vi äro eniga om att vi helst vilja vidmakthålla.

Herr Myrdal efterlyser det svenska näringslivets förståelse för att vi skola bedriva en nationell hushållning. Jag är fullkomligt medveten om att det svenska näringslivet bör se sin uppgift även såsom ett led i samhällets liv, och jag vill göra gällande, att man inom näringslivet i hög grad är besjälad av detta och att känslan därav är i stigande. Jag beklagar, att jag ej vid något tillfälle haft herr Myrdal som åhörare, när jag i näringslivskretsar talat om vår ställning i samhället och om de problem, vi stå inför, ty då har jag just anslagit den tonen, att det enda, som kan göra det möjligt för oss att bibehålla vår rörelsefrihet, är att vi klart ställa oss i samhällets tjänst och se till, att vi i varje fall sköta vår uppgift på ett sätt, som kan ur det samhälleligas synpunkt godtagas.

Men jag tror att den fundamentala skillnaden mellan herr Myrdal och mig ligger på ett annat område, nämligen vår inställning till friheten. Herr Myrdal för ju ofta frihetskravet på läpparna, och jag tror att han också menar allvar, när han talar om att vi skola bevara friheten på många områden; i varje fall vet jag, att han vill det i fråga om det kulturella området. Men jag har stark känsla av att vad som saknas hos honom är *tron* på friheten, *tron* på att man, om man skapar frihet, också når goda resultat. Det är på den punkten jag har en annan uppfattning än herr Myrdal. När jag hävdar friheten, är det inte bara för att vi i näringslivet skola få rätt att röra oss hur vi vilja, utan för att jag tror att friheten är en livsluft, som skapar de riktiga betingelserna för de nyskapande krafterna och för en fortsatt utveckling.

Jag är medveten om att missbruk, felgrepp och misshushållning alltid måste förekomma i ett samhälle, där frihet råder. Vi skola komma ihåg, att en så dyrbar gåva, en så kostlig klenod som friheten har sitt pris; man får den inte gratis. Och jag tror, att priset i detta fall är att vi måste visa tolerans mot de mindre gynnsamma resultat, som alltid måste uppkomma, där frihet råder. Det kommer alltid att finnas människor, som missbruka friheten, och om vi skola taga bort alla missbruk och missförhållanden, så blir också följden att vi taga bort friheten. Bygga vi upp skrankor, förbud och kontrollanordningar av olika slag, så att varje ogynnsamt resultat, varje missbruk av frihet förhindras det må gälla det ena eller andra området, avskaffa vi också friheten. Jag tror att skillnaden mellan herr Myrdal och mig är att herr Myrdal inte vill förstå, att friheten måste köpas till ett sådant pris, att vi icke kunna ha ett »fulländat» samhälle och på samma gång frihet.

Jag skall tillåta mig att dröja något vid en erfarenhet, som jag har gjort och som har betytt mycket för mig just i detta hänseende, nämligen den läxa om frihetens betydelse, som jag fick av det nazistiska samhället. Jag besökte år 1936 München, och där voro då tvenne konstutställningar anordnade. I det nyuppförda *Haus der deutschen Kunst* fanns endast sådan konst, som godkänts av det nazistiska samhället, och i en annan lokal utställdes s. k. »entartete Kunst». När jag såg denna »deutsche Kunst», fick jag ett på det hela taget gott och tilltalande intryck. Huset var ganska vackert, och där funnos många bra saker, även om det som tysken kallar »Kitsch» var representerat i något väl hög grad. Jag gick till den andra utställningen och fann där en samling av de mest rysliga prestationer. Jag fick ett intryck av att det verkligen var väl, att sådant rensades ut. Men man skall inte vara snar att döma, tänkte jag, och följande dag gick jag tillbaka till bägge utställningarna. Jag fann då ganska snart, att den godkända konsten hade någonting stelt och torrt över sig. Man saknade gadden i det hela, om jag så får säga. Men när man gick till den andra utställningen, kunde man vid noggrannare betraktande inte undgå

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

att få det intrycket, att i detta dock fanns någonting av brottningsproblemen. Där fanns på enstaka ställen något av kraft och vilja att skapa någonting nytt.

Jag fick där mitt livs läxa i fråga om friheten: vi måste tolerera även frihetens avarter, därför att det är ur den mylla, den gödsel, dessa avarter skapas, som det nya och livsdugliga, det som för oss framåt, växer upp.

Jag tror, att detta gäller alla områden. Det gäller icke bara kulturen, där jag vet att herr Myrdal har samma uppfattning som jag, utan även andra samhällsområden. För att få behålla det livgivande i friheten tror jag alltså att vi måste till en viss grad tolerera missförhållanden. Jag tror att det är med ett samhälle, där man handlar fritt, precis som med den fria naturen: där finns en kraft till självläkeedom, som av sig själv åstadkommer en viss sanering.

Men när missbruken bli verkligt klara och uppenbara, är jag beredd att medverka till åtgärder mot dem, det vet herr Myrdal att jag i annat sammanhang har vitsordat. Däremot är jag rädd för att gå så långt som till att taga bort alla missförhållanden, ty då utplånas, som jag nyss sade, i själva verket också friheten.

Jag vill tillägga, att man enligt min mening tappar bort en av de viktigaste sidorna i demokratien, när man går in för att beivra alla missförhållanden med hjälp av ingripanden, lagstiftning och kontroll. Vad jag syftar på är något som jag fick lära mig i min ungdom, när jag var radikal och satt vid gamle professor Hjalmar Öhrvalls fötter i Uppsala. Han sade alltid: »Kom ihåg att demokratien ytterst är ett uppfostringsproblem.» Uppfostran är med andra ord nödvändig för demokratien, och bakom detta ligger en tro på att man också kan uppfostra människor och föra dem framåt.

Den optimismen måste vi ha, och jag tror att det är den vi i hög grad skola bygga på vid det fortsatta arbetet med efterkrigsplaneringen. Vi måste tro på att det finns möjlighet att avskaffa missförhållandena genom att uppfostra människorna.

I det avseendet tycker jag också, att vi här i landet ha anledning att vara optimister. Jag vill tillåta mig att peka på den utveckling, som den svenska fackföreningsrörelsen tagit, i och med att upplysnings- och bildningsmomentet fått en så utomordentlig omfattning. Vår arbetarklass har på det sättet förts fram till en förståelse för vårt samhällsliv och inte minst för vårt näringsliv, som man knappast vågade hoppas på för 40 eller 50 år sedan.

Detsamma gäller, vågar jag påstå, inom företagarvärlden. De, som nu stå i ledande ställning, ha icke den uppfattning, som rådde för 40 år sedan. De ha lärt sig att se på sin uppgift och sina skyldigheter och förpliktelser mot samhället på ett helt annat sätt.

Jag anser, att vi därvidlag ha rätt att hysa en viss optimism, och jag skulle önska att herr Myrdal ville överföra den tro på friheten, som jag vet att han har i fråga om kulturella förhållanden, till att gälla även andra områden av samhällslivet. Då kunde vi kanske mötas i en gemensam uppfattning, och det tror jag skulle vara till fördel för den fortsatta utvecklingen i vårt land.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag begärde ordet för en replik. Jag har inte tänkt blanda mig i den mera allmänna diskussionen, men jag får kanske ändå göra den reflexionen, att det förefaller vara ett rätt långt avstånd mellan ett förslag om en utredning rörande ett monopol på vissa bränslen och det hot mot friheten, som herr Nordenson talade om. Kan han övertyga svenska folket om att vår frihet verkligen står på spel, därest vi skulle få ett bränslemonopol av viss beskaffenhet, så är han skickligare än jag tror

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

att det är möjligt för någon människa att vara. Men jag begärde som sagt inte ordet för att säga detta, utan det är en reflexion mera vid sidan.

Vad jag vill vända mig mot är herr Nordensons uttalande, att man kunde ordna lagerhållningen, även om bensinhandeln sköttes av privata firmor. Herr Nordenson menar tydligen, att handeln skall skötas av privata firmor, men att cisternerna skola byggas av staten och att staten skall ha dem stående mer eller mindre tomma; det är ju ingen mening med att staten börjar importera bensin i stora mängder, som den inte säljer. Under sådana förhållanden kan man naturligtvis lösa problemet, men det förefaller mig vara en fullkomligt orimlig utväg.

De privata oljefirmorna tyckte det var ganska betungande, den gången de blevo ålagda att fördubbla sina lagerutrymmen. Detta var vad som skedde år 1939 — jag minns inte för ögonblicket om det var genom något riksdagsbeslut eller till följd av en överenskommelse med firmorna, när de förstodo, att det inte gick att streta emot. Men den lagerhållning, som därigenom blev möjlig, var alldeles för obetydlig.

Om man då tror, att världen fortfarande skall begå sådana dårsaker som stora krig betyda — för den delen också små — måste man så vitt jag förstår i fredstid sörja för den import, som är nödvändig för att hålla de lager, som man anser behövligen i händelse av krig. Man kan ju inte stå till svars med att uppskjuta den saken, tills krigsutbrottet är ett faktum eller är mycket nära förestående.

År 1939 blev inte detta gjort. Man hade då inte ens hunnit riktigt slutföra den utbyggnad av nya cisterner, som föreskrivits. Och ännu omöjligare skulle jag tro att det varit att i någon avsevärd grad utöka lagerutrymmena. Orsaken var, att det hela kom för sent, och nu måste man ordna denna sak redan i fredstid. Men om staten skall sörja för att lagerutrymmena finnas, kan jag inte se annat än att den också bör ha möjlighet att utnyttja sina anläggningar.

De enskilda företagen ha intet intresse av denna sak. Vad de önska är att omsätta bensinen i så snabb takt som överhuvud är möjligt vid en import över haven, som kan ske obehindrat och i så stora kvantiteter, som man för tillfället behöver. Det är detta som inte kan accepteras i sådana situationer som den, vi råkade in i år 1939.

Herr Wehtje: Herr talman! Här har talats så mycket om importen av och handeln med brännolja, att jag nu inte skall gå närmare in på de olika synpunkterna i detta hänseende, i all synnerhet som handlingarna i ärendet innehålla en tämligen fullständig redovisning av hur saken ligger till. Jag kan uttala min anslutning till vad herr Nordenson anfört:

Jag har en stark känsla av att man överdriver betydelsen av och möjligheterna att åstadkomma billigare distribution genom att begränsa distributionsnätet. Vad beträffar de handelspolitiska synpunkterna och bedömningarna, förefaller det mig också som om man underskattar de argument, som framförts gentemot ett förståtligande eller en omorganisation i statlig regi av brännoljehandeln.

De meningar, som framförts i motionen och till vilka utskottet anslutit sig, omfattas emellertid av så stora kretsar, att jag tror det vore välbetänkt, om frågan bleve föremål för en översyn. För den sakens skull behöver man dock så vitt jag kan se icke någon ny utredning. Så sent som i fjol tillsattes nämligen den s. k. 1944 års drivmedelsutredning, och i dess direktiv ingår ju att också utreda och överväga de frågor, som här äro på tal. I synnerhet efter den diskussion, som här har förts, skulle jag finna det naturligt att denna utredning snarast möjligt tar sig an uppgiften att verkställa en översyn av distributionen och handeln med oljor.

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

Utredningen bör, av vem den nu kommer att utföras, göras förutsättningslöst och fritt. I motionen likaväl som i det yttrande, som avgivits av efterkrigsplaneringskommissionen, söker man ju ut vissa alternativ, som man redan på förhand vill ge sitt förord. Jag tror att det vore olyckligt, om man fortsätter på den vägen. Skall man utreda en sak av så stor betydelse som denna, bör utredningen göras fri och obunden.

Ett annat avsnitt av de frågor, som här ha framförts, gäller importen och handeln med kol och koks. Den saken har fått ett mycket litet rum i diskussionen, och även i de yttranden, som avgivits, har den föreslagna utredningen härom kommit mera i skymundan. Jag förmenar emellertid, att denna sida av vårt näringsliv är av så stor betydelse, att den förtjänar ett närmare beaktande, innan här i riksdagen utan vidare beslutas, att också den skall bli föremål för en utredning.

Det är mycket knapphändiga skäl, som ha anförts till stöd för begäran om utredning angående organisationen av handeln med kol och koks. Det har sagts, att dessa varor liksom brännoljorna äro importvaror, och man har hänvisat till att denna handel inte tidigare varit föremål för utredning. Detta kan ju i och för sig icke utgöra något bärande skäl för ett beslut om en översyn av hur denna handel är organiserad.

Såsom skäl för en utredning har vidare anförts, att man borde undersöka behovet av en ökad lagerhållning. Den synpunkten har här i diskussionen kommit med, även när man talat om brännoljorna. För min egen del anser jag, att frågan om beredskapslagring och frågan om en ändamålsenlig importhandel och distribution äro två skilda spörsmål. Det viktigaste är givetvis att göra bästa möjliga inköp av varorna och att åstadkomma billigaste och mest ändamålsenliga distribution. Men skall man samtidigt ta hänsyn till en helt annan fråga, nämligen lagerhållningen, måste ju den löpande handeln bli lidande.

Statsrådet Möller kom in på denna sak i sitt yttrande. Jag kan inte förstå annat än att den diskussion, han förde, ligger vid sidan om det, som här är mest aktuellt.

För min egen del kan jag göra uttalanden angående importen och handeln med kol, därför att de industrier, i vilka jag arbetar, äro bland de större förbrukarna av dessa varor. Vi ha givetvis sökt att på bästa sätt kunna inköpa och hemtransportera varorna för våra fabrikers behov, och vi ha därvid försökt olika vägar. Varken med avseende på inköpen eller med tanke på transporterna tror jag det finns någon rimlig anledning att tänka sig, att en bättre lösning skulle kunna uppnås genom att det allmänna får övertaga dessa uppgifter. Jag är också av den bestämda uppfattningen, att det resultat vi hitintills kunnat åstadkomma, icke blott inom våra industrier utan inom det svenska näringslivet i allmänhet, har blivit så gott, därför att vi kunnat få in dessa utomordentligt viktiga varor — även för hushållsförbrukningens behov — väl så billigt som eller rent av till billigare priser än i andra länder.

Vad beträffar detaljhandeln med kol och koks, har det ju i de här förebragta utredningarna påvisats, hurusom minutpriserna i Stockholm under en följd av år varit de billigaste som kunnat noteras i städer med liknande förhållanden; man har gjort jämförelser både med Köpenhamn och Oslo och med andra europeiska storstäder. Detta synes mig utgöra ett bevis så gott som något för att den organisation, som funnits på detta område, har varit god och ändamålsenlig och att näppeligen mycket kan stå att vinna genom utredningar i och för omläggning till andra organisationsformer.

Jag skulle därför på denna punkt vilja ansluta mig till den reservation med yrkande om avslag på motionen, som har avgivits.

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

Herr Nordensson: Herr talman! Med anledning av herr statsrådet Möllers sista yttrande vill jag säga, att den åtgärd, som jag ur krigsförsörjningssynpunkt har rekommenderat, helt enkelt är den, som i mycket stor omfattning faktiskt har tillämpats av svenska staten, nämligen att genom reservförrådsnämnden inköpa och lagra nödiga varor för att efter hand lämna ut dem till de industrier, som behöva dem.

Svenska staten har lagrat koppar och många andra metaller, men det har ingalunda ansetts nödvändigt, att staten på grund av denna reservförrådslagring skulle omhändertaga alla de industrier, som förbruka koppar. Så vitt jag förstår bör man kunna förfara på samma sätt när det gäller oljan. Det är synnerligen önskvärt att den förvaras så, att den ej kan drabbas av bombning. Förråden böra sålunda helst uppläggas i skyddsrum, insprängda i berg, och att bygga sådana kan man ju inte ålägga företagen. Den saken bör staten lämpligen ombesörja, men det är ingenting som hindrar, att man sedan lämnar ut olja till de enskilda företagen, efter hand som den behöver omsättas. Jag kan icke finna, att det är någon principiell skillnad mellan lagring för krigsändamål av å ena sidan olja och å den andra råvaror och förbrukningsartiklar sådana som exempelvis koppar.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att ett förslag av den innebörd, jag antytt, framställdes för mycket länge sedan. Det var professor Cassel som ganska tidigt på 1930-talet förordade, att vi skulle förvandla vår valutareserv till dylika varor och lägga upp dem på olika ställen inom landet. Detta skedde visserligen i liten omfattning, men hade det skett i den utsträckning, han föreslog, skulle det ha visat sig vara en fullkomligt lysande affär för oss, när kriget kom.

Herr Myrdal: Herr talman! Tillåt mig att närmast i anledning av herr Wehtjes anförande mycket kort ge uttryck för min uppfattning rörande behovet av en utredning om kolhandeln, vilken fråga eljest inte har diskuterats så mycket i dag.

Jag skulle först vilja understryka, att utskottsmajoritetens utredningskrav i fråga om kolhandeln icke innehåller samma slags relativt bestämda direktiv som när det gäller oljehandeln. Skillnaden är ju, att frågan om kolhandeln icke tidigare varit föremål för behandling, och vad man i fråga om den begär är alltså en förutsättningslös utredning.

Låt mig vidare säga, att jag är något förvånad över de yttranden, som fällt vid flera tillfällen i dag och nu senast av herr Wehtje, då han uttalade sin stora tillfredsställelse med hur kolhandeln varit organiserad under kriget. För min del måste jag säga, att det slags kombination av enskilt företagande med statliga garantier och statlig kontroll, som här har förekommit, är det mest ekonomiska sätt att ordna en importhandel och en distribution inom landet, som jag kan tänka mig. Den, som realiter har köpt kol från utlandet, är ju staten; både priser och kvantiteter ha fixerats i våra handelsavtal. Distributionen har sedermera överlåtits åt den enskilda handeln, men den har icke burit några som helst risker, utan har på grund av detta system kunnat uppbära ganska avsevärda frälseräntor.

Nu säger man, att detta system skall avlösas, så fort kriget är slut. Jag och sannolikt många med mig ha emellertid den uppfattningen, att det möjligtvis för en lång framtid kommer att bli nödvändigt att i handelsavtal med olika länder mycket noga reglera priser och kvantiteter för den svenska kolimporten. Och har man den inställningen, är det ganska uppenbart att man gärna vill få till stånd en utredning, huruvida inte ett mera rationellt och billigare system för kolimporten och koldistributionen skulle kunna åstadkommas.

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

Jag tillåter mig återigen att framhålla, att vårt land med sina 6,5 miljoner invånare är ganska litet. Ur affärsmässiga synpunkter borde det därför te sig som en lagom stor affär, om vi försökte att gemensamt och på mest rationella sätt inköpa vårt kol och fördela det mellan oss. Just för en affärsman och företagare borde det, tycker jag, vara en mycket naturlig sak att anlägga denna rikssynpunkt på frågan om kolhandeln.

Det är den gode företagarens syn, vi här företräda, och jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Emil Petersson och Albert Andersson vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nordenson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga avslag.

Herr *Petersson, Emil*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14 antager avslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den av herrar Emil Petersson och Albert Andersson vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Ang. organisationen av handeln med brännolja m. m. (Forts.)

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 24.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit att de avstode från att rösta.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i detta ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 332.

Ordet lämnades på begäran till herr **Näsgård**, som anförde: Herr talman! Enligt en i pressen nyligen refererad cirkulärskrivelse till samtliga kristidsstyrelser har bränslekommissionen beslutat, att skogsägare inom de 20 södra länen, som under föregående avverkningsår icke avverkat minst 50 procent av produktionsplikten för detta år och som inte den 1 maj i år avverkat minst 30 procent av årets produktionsplikt, skola ställa skog till förfogande för avverkningsrätter åt konsumenter, som genom egna avverkningar vilja tillgodose sitt behov av bränsle. Kristidsstyrelserna ha anmodats att snarast och senast den 12 innevarande juni tillställa ifrågavarande skogsägare brev enligt angivet formulär av i huvudsak följande innehåll:

För att få avverkning till stånd å eder fastighet får kristidsstyrelsen anmoda eder att ställa skogsmark till förfogande för upplåtelse av avverkningsrätt till person eller företag som är villigt att förvärva sådan rätt. Lämnar ni frivilligt eder medverkan till dylik upplåtelse, kan ni erhålla ersättning på grundval av gällande normalpris på ved och annat virke. Skulle ni vägra att medverka till sådan upplåtelse, riskerar ni att kristidsstyrelsen på grund av eder tidigare försummelse att fullgöra avverkningskyldigheten kommer att utan edert vidare hörande föreslå bränslekommissionen, att avverkning för kronans räkning företages. I sådant fall kommer ersättningen till eder att beräknas på grundval av de s. k. garantipriserna, vilka äro avsevärt lägre än normalpriserna.

Är det eder avsikt att själv fullgöra hela den ålagda avverkningskyldigheten och disponerar ni härför erforderlig arbetskraft, får kristidsstyrelsen anmoda eder att omedelbart göra framställning till skogsvårdsstyrelsen om utstämpling samt att så snart som möjligt upprätta kontrakt med auktoriserad uppköpare om försäljning av den kvantitet ved som det åligger eder att avverka.

Skulle ni icke vilja lämna begärt medgivande om upplåtelse av avverkningsrätt eller för egen avverkning begära utstämpling och upprätta kontrakt skall ni så snart ske kan och senast den 22 juni 1945 underrätta kristidsstyrelsen därom och samtidigt uppgiva de skäl ni kan åberopa ävensom anledningen till att ni under tidigare år försummat att fullgöra eder avverkningskyldighet.

*Interpellation
ang. före-
skriften
tvångsupplåtelse av
avverknings-
rätt.*

Interpellation ang. föreskriven tvångsupplåtelse av avverkningsrätt. (Forts.)

Skulle anledningen vara att arbetskraft då icke varit tillgänglig, torde ni uppgiva detta. Därvid skall uppgivas, vilka åtgärder som vidtagits för erhållande av arbetskraft och huruvida behovet därav anmälts till länsarbetsnämnd eller arbetsförmedling. Intyg från länsarbetsnämnden att behovet av arbetskraft anmälts och icke kunnat tillgodoses skall bifogas.

Inkommer icke svar från eder inom föreskriven tid eller om ni utan att kunna visa giltiga skäl för eder försummelse att fullgöra ålagd avverknings-skyldighet vägrar att på sätt ovan sagts frivilligt upplåta avverkningsrätt eller för egen avverkning begära utstämpling och upprätta kontrakt, kan beslut om avverkning för kronans räkning komma att utan edert vidare hörande meddelas.

Det är icke min avsikt att kommentera de tvångsförelägganden, som skogsägarna enligt cirkulärskrivelsen skola ställas inför, om det också måste framstå som hårt att så långt efteråt fordra avverkningspliktens uppfyllande för 1943/44, särskilt som jag förmodar att det icke är meningen att släppa efter på kraven för innevarande avverkningsår. För att slippa tvångsupplåtelse av avverkningsrätt skall en skogsägare alltså avverka dels vad som återstår från föregående år, dels vad som ålagts honom för innevarande år. Det förefaller knappast troligt, att detta skall lyckas även om viljan är god.

Det kan emellertid ifrågasättas om icke bränslekommissionen genom sina egna åtgärder bidragit till att vedavverkningarna 1943/44 icke blevo så stora som man nu efteråt måste finna i högsta grad önskvärt, att de hade blivit. Jag skall som ett betecknande dokument återgiva ett cirkulär, vilket distribuerades till skogsägarna i Gästrikland i början av januari 1944 från bränslekontoret i Gävle och hade följande lydelse.

»Enär det måste undvikas, att alltför stora mängder långved lagras vid bilvägar, är det önskvärt, att sådan ved i betydande utsträckning får kvarligga i skogen.

Med hänsyn härtill har bränslekommissionen medgivit, att leveranstiden för med auktoriserade brännvedsuppköpare kontrakterad långved får utsträckas till den 28 februari 1945. Anmälan om den kvantitet långved, som vedproducent ändock anser sig böra köra fram till leveransplats under innevarande vinter, bör senast den 15 januari 1944 göras till den auktoriserade uppköparen.»

Nu var olyckan den att medan vintern 1943/44 var gynnsam för såväl huggning som körning var sistförflutna vinter, till vilken kommissionen ville uppskjuta framforslingen av långveden, på grund av den ovanligt rika snömängden och de ofrusna mossarna i sällsynt hög grad besvärlig för allt slags skogsarbete. Bortsett härifrån kunde skogsägarna inte gärna uppfatta bränslekommissionens uppmaning att låta veden ligga kvar i skogen på mer än ett sätt, nämligen att det höll på att bli för mycket ved i landet och att det därför icke längre var önskvärt att fortsätta avverkningarna i samma utsträckning som förut.

Jag vill icke klandra bränslekommissionen för detta misstag — det har naturligtvis varit mycket svårt att bedöma utvecklingen, särskilt krigets varaktighet — men å andra sidan bör man icke heller lägga skogsägarna till last vad bränslekommissionen själv bär ansvaret för.

Då det av bränslekommissionens cirkulärskrivelse kan synas framgå, att styrkt brist på arbetskraft kommer att vara det enda skäl som godtages för att skogsägare skall undgå tvångsupplåtelse av avverkningsrätt, får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet Rubbestad framställa följande fråga:

Kan det förväntas att vid tillämpningen av de tvångsingripanden mot skogsägarna, som bränslekommissionen nu beslutat, hänsyn kommer att tagas

Interpellation ang. föreskriven tvångsupplåtelse av avverkningsrätt. (Forts.)
därtill att kommissionen vintern 1943/44 inom vissa delar av landet vidtog åtgärder, som av skogsägarna måste uppfattas som en uppmaning att inskränka vedavverkningarna?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 350, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 27 juni 1927 (nr 287) angående uppsikt å vissa jordbruk, såvitt angår anslagsfråga;

nr 356, i anledning av väckt motion om ändrade grunder för statsbidrag till lindring i mindre bemedlade djurägares kostnader för djursjukvård;

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för användningen av anslaget till Skogsvård m. m.: Ersättning åt skogsvårdsstyrelser för visst biträde vid virkesavverkning m. m.; samt

nr 358, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 27 juni 1927 (nr 287) angående uppsikt å vissa jordbruk, såvitt angår det genom propositionen framlagda lagförslaget; och

nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till butikstängningslag.

Anmälades andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 361, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om genomförande av obligatorisk olycksfallsförsäkring av skolbarn; och

nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inkallelse av värnpliktiga för avveckling av försvarsberedskap m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 361, att utskottets hemställan i utlåtande nr 60 samt, i fråga om förslaget nr 362, att utskottets hemställan i utlåtande nr 61 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes sammansatt konstitutions- och första lagutskotts förslag till riksdagens skrivelse, nr 363, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 17, 21, 27 och 28 regeringsformen, m. m.

Anmälades konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 364, till Konungen i anledning av konstitutionsutskottets memorial nr 20 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i memorial nr 20 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckta motioner om sänkning av valbarhetsåldern till riksdagens andra kammare samt till kommunala uppdrag; och

nr 22, i anledning av väckta motioner om avskaffande av utskyldsstrecket såsom diskvalifikationsgrund för valbarhet och behörighet till vissa kommunala förtroendeuppdrag m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utläggande av vissa beställningar för försvarsändamål m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1945/46 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tandvården vid försvaret jämte i ämnet väckt motion;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för H. B. E. Eriksson m. fl. från betalningsskyldighet;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av mark för vissa oljelagringsanläggningar;

nr 183, i anledning av väckt motion om anslag till markförvärv för utvidgning av Sundsvalls luftvärnskärs övningsområde;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri jämte i ämnet väckt motion;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag för budgetåret 1945/46 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning m. m.;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till avlöningar vid musikaliska akademien med musikhögskolan;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till inköp av tackjärn;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1944/45 m. m., i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1944/45 m. m., i vad propositionen avser folkhus-hållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1944/45 m. m., i vad propositionen avser justitie-departementets verksamhetsområde;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1944/45 m. m., i vad propositionen avser social-departementets verksamhetsområde;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1944/45 m. m., i vad propositionen avser finans-departementets verksamhetsområde;

nr 194, i anledning av väckt motion om statsbidrag till utgivande av för-

fattningskommentarer och andra framställningar inom förvaltningsrättens område m. m.;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vägförvaltningarna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en luftfartsstyrelse samt fastställande av stat för luftfartsfonden m. m.;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i telegrafverkets fond och luftfartsfonden för budgetåret 1945/46;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett radiohus i Stockholm;

nr 201, i anledning av väckta motioner om anskaffning av två kortvägs-sändare;

nr 202, i anledning av väckta motioner om viss översyn av gällande avtal mellan staten och Aktiebolaget Radiotjänst; och

nr 203, i anledning av väckta motioner angående upprättande av sjöfartsförbindelser mellan Gotland och fastlandet i statlig regi;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1946 i anledning av folkräkningen den 31 december 1945;

nr 48, i anledning av väckta motioner angående ändrade grunder för beskattning av äkta makar m. m.; och

nr 49, i anledning av väckt motion angående beskattningen av expropriationsersättning i vissa fall;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas (utlänningslag), m. m.;

nr 41, i anledning av väckta motioner angående ändring i lagen om tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 42, i anledning av väckt motion om ändring i gällande kyrkolagstiftning rörande kyrkas upplåtande för annat ändamål än gudstjänst;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 9 § utsökningslagen;

nr 46, i anledning av väckta motioner angående förbättring av tomträttsförfarandet såsom upplåtelseform beträffande kommunernas och statens markområden;

nr 48, i anledning av väckta motioner angående inskränkning av makes förfoganderätt i fråga om försäkringsavtal, avseende makarnas eller endera makens liv; och

nr 49, i anledning av väckt motion angående förenklat förfarande vid dödande av förkommet livförsäkringsbrev;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av väckta motioner om införande av högertrafik;

nr 63, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521), dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 64, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om rätt för vissa arrendatorer att friköpa av dem brukade gårdar;

nr 65, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i arrende- och vanhävdslagstiftningen;

nr 66, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om nyttjanderätt till fast egendom; och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillgodoräknande i vissa fall av tjänsteplikt för rätt till hemortslön m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av väckta motioner om inrättande av en statlig lånefond för driftskredit m. m. åt jordbrukare och jordbruksarbetare;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till lantbrukshögskolan jämte i ämnet väckta motioner;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till trädgårdsundervisningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för skador till följd av Tämnares översvämning m. m.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av kronoparken Restad i Älsborgs län m. m.; och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för lån från jordbrukets maskinlånefond m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion angående utredning av behovet av ytterligare industrihem eller omskolnings- och träningsanstalter för från fängelser, vissa sjukhus och anstalter utskrivna eller permitterade personer; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående utredning om ordnande genom statens försorg av reguljär gods- och persontrafik på landsvägarna i vissa glest befolkade delar av landet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.20 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 12 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 5 och den 7 innevarande månad.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 535, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av motion om en utredning angående befolknings- och näringsförhållanden i Sverige, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 536, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av motioner angående utredning om samhällsplanering och samhällets behov att bestämma markens användning, angående utredning om inrättande av ett centralt statligt organ för genomförande av en landsplanering samt angående utredning av frågan om överförande i samhällets ägo av för städernas bebyggelse nödvändig tomtmark, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av nomad- och folkskolinspektörernas expeditiönsförhållanden m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till avlöning av landsantikvarier m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1945/46 till yrkesundervisningen;

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.;

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till ersättningar för vissa beslagtagna fartyg m. m.;

nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kristillägg m. m. för budgetåret 1945/46;

nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag för budgetåret 1945/46 till oförutsedda utgifter;

nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag m. m.; samt

nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 365, till Konungen i anledning av väckta motioner angående revision av utsökningslagen och i samband därmed stående lagstiftning.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 371, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Kina avslutat avtal rörande uppgivande av exterritoriella rättigheter i Kina och reglering av därmed sammanhängande spörsmål.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 332, angående transport av vissa utländska medborgare genom Sverige.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 21 och 22, statsutskottets utlåtanden nr 177—203, bevillningsutskottets betänkanden nr 46, 48 och 49, första lagutskottets utlåtanden nr 40—42, 44—46, 48 och 49, andra lagutskottets utlåtanden nr 62—67, jordbruksutskottets utlåtanden nr 65—71, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 19 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 16.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde statsutskottets utlåtanden nr 177—183 skulle uppföras näst efter samma utskotts utlåtande nr 203 samt andra lagutskottets utlåtande nr 62 sättas sist bland två gånger bordlagda ärenden.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.13 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
